

Nr 156.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om ändrade grunder för upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark samt anför härvid följande:

Inledning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 april 1939 tillkallade jag samma dag expeditonschefen E. Falk att inom departementet verkställa överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande (stat. off. utr. 1936: 23) ävensom den utredning i övrigt rörande lappväsendet, som samman-

hängde med i betänkandet omhandlade spörsmål. Med stöd av samma be- myndigande förordnades därjämte den 27 juni 1939 ledamöterna av riks- dagens andra kammare O. W. Lövgren i Boden och U. R. Jacobson i Vil- helmina samt t. f. lappfogden K. E. Kangas i Luleå, jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen i Luleå, kyrkoherden G. L. Park i Stensele och lappman- nen P. L. Andersson-Juuso i Luokta lappby att såsom särskilda experter med utredningsmannen deltaga i överläggningar i ämnet. Efter det expe- ditionschefen Falk avlidit, anmodade jag den 14 december 1939 generaldi- rektören L. Berglöf att såsom sakkunnig inom departementet fullfölja ifrå- gavarande utredning.

1930 års lapputredning omhänderhades på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1930 av länsstyrelsen i Norrbottens län jämte vissa särskilt tillkallade personer och avsåg undersökning av de åtgärder, som borde vidtagas för avhjälpande av de inom vissa delar av lappmarken i nämnda län yppade missförhållandena, samt rörande de kostnader, som där- av kunde föränledas. Utredningen, som i det följande benämnes *Norrbot- tensutredningen*, avgav den 29 december 1935 betänkande i ämnet. Sam- tidigt med att Kungl. Maj:t gav berörda uppdrag åt länsstyrelsen i Norr- bottens län, anbefalldes länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län var för sig att i erforderlig omfattning verkställa utredning angående de åt- gärder, som för överskådlig tid kunde behöva vidtagas till renskötselns än- damålsenliga bedrivande i vederbörande län, och rörande de kostnader, som därav föränleddes. Med anledning härav har av länsstyrelsen i Västerbot- tens län avgivits två särskilda den 26 maj 1939 dagtecknade utlåtanden (*Väs- terbottensutredningen*). Länsstyrelsen i Jämtlands län, som av Kungl. Maj:t bemyndigats tillkalla särskild sakkunnig att deltaga i länsstyrelsens utred- ning, har i skrivelse den 15 juni 1940 framlagt resultatet av sitt arbete (*Jämtlandsutredningen*). I de nämnda utredningarna avhandlas en mång- fald frågor, av vilka de renskötande lapparna och deras näring äro bero- ende, ävensom förutvarande renskötande lappars förhållanden. Bland de spörsmål, vari förslag framläggas, må nämnas lappadministrationen, ord- ningen för renskötselns bedrivande, anläggningar till underlättande av ren- skötselns samt åtgärder för lappars bosättning och för lindrande av mot- sättningar mellan bofasta och lappar.

Den senast tillkallade utredningsmannen har ansett, att det skulle draga allt för långt ut på tiden att vid den anbefallda överarbetningen samtidigt upptaga till behandling alla de omfattande frågor, som berörts i nämnda ut- redningar. Utredningsmannen har därför avsett att framlägga förslag röran- de olika huvudspörsmål var för sig. Såsom första fråga har han upptagit spörsmålet om den lapska bosättningen och den 27 november 1940 avgivit betänkande angående lägenhetsupplåtelser åt lappar, som lämnat renskötselns (stat. off. utr. 1940: 37). Över betänkandet ha yttranden avgivits av stats- kontoret, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lant- mäteristyrelsen, egnahemsstyrelsen samt länsstyrelserna i Jämtlands, Väs- terbottens och Norrbottens län. Vid domänstyrelsens utlåtande funnos fo-

gade yttranden från överjägmästarna i Övre Norrbottens, Nedre Norrbottens, Skellefteå, Umeå, Mellersta Norrlands och Gävle-Dala distrikt, varjämte egnahemsstyrelsen låtit höra egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län ha inhämtat yttranden från vederbörande lappfogdar. Vidare ha representanter för lappbyarna i riket givits tillfälle att yttra sig över förslaget vid ett i Arvidsjaur i december 1940 hållet möte.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t anmäla frågan om ändrade grunder för upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark.

Gällande bestämmelser m. m.

Gällande bestämmelser rörande grunder för upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark finnas upptagna i kungörelsen den 18 juli 1928 (nr 314). I kungörelsen förutsättes, att genom Kungl. Maj:ts föranstaltande skall å kronan tillhörigt område inom lappmarkerna samt å renbetesfjällen avsättas mark för upplåtelser åt lappar av dels *jordbrukslägenheter* och dels *bostadslägenheter*. Upplåtelse av mark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen ombesörjes av länsstyrelsen och beträffande annan mark av domänstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen.

Vid upplåtelserna skola föreskrifterna i kungörelsen lända till efterrättelse, men den myndighet, som verkställer upplåtelse, äger bestämma de ytterligare villkor, som kunna vara erforderliga. Överinseendet över upplåten lägenhet tillkommer samma myndighet. De genom upplåtelser av mark ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen inflytande medlen skola användas till förmån för lapparna. Dessa medel tillföras därför länens lappfonder.

I fråga om upplåtelse av *jordbrukslägenheter* föreskrives i kungörelsen i huvudsak följande.

Dylik lägenhet bör ha den storlek, som med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall prövas lämplig. Upplåtelse av sådan lägenhet må endast ske åt lapp, som enligt lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger rätt till renskötsel men icke är i tillfälle att utöva denna näring. Det torde i detta sammanhang böra nämnas, att rätt att driva renskötsel jämlikt nämnda lag i huvudsak tillkommer den, som är av lapsk härkomst, så framt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt däri eller ock länsstyrelsen medgiver honom rätt därtill. Rätt till renskötsel tillkommer även kvinna, som är eller varit gift med man med dylik rätt. Enligt kungörelsen må vidare upplåtelse av jordbrukslägenhet ske endast till den, som äger förutsättningar att driva ett mindre jordbruk. Lägenhet må ej upplåtas till den, som redan äger fast egendom av den storlek, att därå kan födas en familj. Ej heller får samma person erhålla mera än en lägenhet. Arrendetiden skall utgöra 50 år med rätt för arrendatorn att

— så framt han förhållit sig väl — erhålla ny upplåtelse för lika lång tid på de då fastställda villkoren. Därvid skall iakttagas, att dessa väl må med hänsyn till tidsförhållandena förändras men ej göras väsentligen mera betungande för arrendatorn än de förutvarande. Om arrendatorn dör under arrendetiden och efterlämnar änka, skall hon vara berättigad att övertaga arrendet för återstående tiden. Vill hon ej inträda som arrendator, må arrendet övertagas av bröstarvinge, som befinnes vara lämplig därtill. Om sådan arvinge ej finnes, får arrendet överlåtas å lapp, som enligt vad nyss nämnts kan vara behörig att antagas till arrendator.

I upplåtelsekontraktet skola intagas bestämmelser rörande arrendatorns skyldighet att bebygga och uppodla lägenheten. Arrendatorn äger rätt att av allmänna medel utan återbetalningsskyldighet erhålla byggnadshjälp med högst 2,000 kronor ävensom odlingshjälp med högst 500 kronor. Dessa bidrag, som utgå ur lappfonderna och bestämmas med hänsyn till de föreliggande omständigheterna, utbetalas i mån av arbetets fortgång. Under 15 år från första upplåtelsen skall arrendatorn åtnjuta frihet från utlagor och onera för lägenheten. Därefter skall han erlægga årligt arrende, som fastställles vid upplåtelsen.

I kontraktet skall arrendatorn berättigas att i viss ordning å närmaste kronomark i trakten erhålla virke till byggnader ävensom erforderligt bränsle samt stängsel-, hässje- och slöjdvirke m. m. Såvitt möjligt bör upplåtelsen jämväl innefatta rätt att jaga och fiska inom visst bestämt område. Därjämte skall arrendatorn å anvisat område av kronans mark äga erhålla bete för å lägenheten vinterfödda kreatur.

Det skall ankomma å arrendatorn att hålla åbyggnaderna brandförsäkrade med rätt för kronan att vid inträffande brandskada uppbära brandskadeersättningen, vilken skall tillhandahållas arrendatorn i den mån så erfordras för nybyggnaden. Vidare åligger det arrendatorn att tillse, att icke genom hans åtgöranden intrång eller svårigheter i något avseende beredas de renskötande lapparna vid utövning av deras renskötsel eller tillgodogörande av andra dem tillkommande förmåner. På grund därav får han ej avstänga de för bränsletäkt och bete anvisade områdena. Han är ansvarig för att ej heller andra personer, som vistas å lägenheten, göra sig skyldiga till åtgärder, som lända lapparna till förfång. Felar arrendatorn mot vad sålunda föreskrivits, kan han skiljas från arrendet. För skada, som förorsakas av renarna, är arrendatorn icke berättigad till ersättning utan så är att den, vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda arrendatorn förlust. När en jordbrukslägenhet avträdes, äger avträdaren ej rätt till ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån än den myndighet, som meddelat upplåtelsen, prövar skäligt.

Vidkommande *bostadslägenheterna* stadgas i kungörelsen, att dylik lägenhet endast må upplåtas åt lapp, som förut drivit renskötsel eller biträtt i sådan näring men till följd av minskad arbetsförmåga upphört därmed. Den, som uppenbarligen skulle komma att sakna medel till sitt livsuppehälle, kan icke ifrågakomma till erhållande av någon lägenhet. Upplåtelse får ej ske

för längre tid än innehavarens och hans hustrus livstid. Rörande lägenhetens bebyggande genom innehavarens försorg skola givas föreskrifter i upplåtelsekontraktet. Av det allmänna äger innehavaren utan återbetalningskyldighet erhålla byggnadshjälp med högst 700 kronor. Någon lega utgår ej vid lägenhetens första upplåtande. Först när en lägenhet ånyo upplåtes, kan en billig avgift fastställas för dess nyttjande.

Å kronomark invid lägenheten skall innehavaren äga rätt att i viss ordning taga nödigt bränsle och slöjdvirke ävensom erforderligt virke till de byggnader, som skola uppföras, samt till stängsel och hässjor. Såvitt möjligt bör upplåtelsen även innefatta rätt till jakt och fiske inom visst bestämt område å angränsande kronomark. Innehavaren kan vidare medgivas rätt att å kronans mark beta kreatur till i upplåtelsekontraktet bestämt antal samt, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slätteräng.

Beträffande lägenhetsinnehavarens ställning till de renskötande lapparna och deras näring samt hans skyldighet att själv svara för skador, som av renarna kunna förorsakas å lägenheten, gälla samma bestämmelser som i fråga om innehavare av jordbrukslägenhet. Vid upphörandet av nyttjanderätten skall lägenheten i befintligt skick tillfalla kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån än som prövas skäligt.

Utredningsmannen har i sitt betänkande lämnat uppgifter rörande de upplåtelser, som ägt rum i anslutning till 1928 års kungörelse. Det framgår att Kungl. Maj:t låtit för upplåtelser åt lappar avsätta dels hemmanen Kurra-vaara nr 5, 6 och 7 i Jukkasjärvi socken och dels vissa områden inom Gällivare, Jokkmokks, Arjeplogs, Arvidsjaur och Malå socknar. Vidare inhämtas att fem lägenheter upplåtits å hemmanen Kurravaara och fyra å vissa av de övriga för ändamålet avsatta områdena. I betänkandet har jämväl intagits en redogörelse dels för Norrbottens-, Västerbottens- och Jämtlands-utredningarnas förslag till åtgärder från statens sida för att förhjälpa lappar, som lämnat renskötseln, till utkomst inom jordbruksnäringen och dels för vissa andra framställningar om ändring i gällande bestämmelser beträffande lägenhetsupplåtelser åt lappar. Jag tillåter mig att härutinnan hänvisa till betänkandet (sid. 14—32).

Utredningsmannens förslag och yttrandena däröver.

Översikt över förslaget.

Utredningsmannens förslag, som i stort sett ansluter sig till det av Norrbottensutredningen framlagda, innebär i huvudsak följande.

Kungl. Maj:t skall erhålla befogenhet att inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län å kronan tillhörig eller för ändamålet förvärvad mark avsätta områden för upplåtelse under nyttjanderätt av jordbruks- och bo-

stadslägenheter åt lappar. Därvid skall iakttagas att sådan mark ej tages i anspråk, där lägenhetsupplåtelse kunna lända de renskötande lapparna till förfång. Verksamheten med anskaffande av lämplig mark och upplåtelse av lägenheter å densamma skall omhänderhavas av den statliga egnahemsorganisationen.

Jordbrukslägenheterna skola endast få upplåtas till de lappar, som enligt renbeteslagen äga rätt till renskötsel men icke äro i tillfälle att utöva denna näring. Någon upplåtelse av dylika lägenheter skall ej få ske, om därigenom skulle föränledas, att nödig arbetskraft komme att saknas inom renskötseln eller renbetesmarker lämnas outnyttjade. Vid upplåtandet av jordbrukslägenheter skall till varje lägenhet i regel läggas odlingsbar mark till så stor areal, att innehavaren och hans familj kunna, sedan lägenheten blivit uppodlad, erhålla sin huvudsakliga utkomst av jordbruket å lägenheten. Det skall ankomma å egnahemsorganen att i viss omfattning iordningställa jordbrukslägenheterna. Vid tillträdet skall nämligen så stor del av odlingsmarken å varje lägenhet vara iordningställd, att två kor omedelbart kunna födas å lägenheten och potatis odlas för husbehovet. Lägenheten skall även vara försedd med nödiga byggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar. Det allmännas kostnader för iordningställandet av en jordbrukslägenhet i den omfattning nu nämnts beräknas komma att uppgå till i genomsnitt 11,000 kronor. Arrendatorn skall själv uppodla den övriga till lägenheten hörande odlingsmarken. Härvid skall arrendatorn tilldelas vissa odlingsbidrag, som föreslås skola kunna utgå med högre belopp än de, med vilka staten i allmänhet bidrager vid utförandet av nyodlingsföretag. I samband med upplåtelsen skall lån kunna beviljas arrendatorn med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde och dylikt. Lånet, som ej får överstiga 1,500 kronor, skall utlämnas från en nyinrättad fond, benämnd inventarielånefonden för lappar. Arrendatorn skall under vissa förutsättningar få med äganderätt inlösa den av honom brukade lägenheten, när han innehaft den under tjugu år i följd.

Bostadslägenheterna skola upplåtas på i huvudsak samma villkor, som gälla enligt 1928 års grunder. Det skall alltså ankomma å innehavaren att själv bebygga en dylik lägenhet. Bidraget av allmänna medel till byggnadernas uppförande föreslås dock skola höjas från högst 700 kronor till högst 2,000 kronor.

Utredningsmannen har beräknat, att under de närmaste fem åren 35 jordbrukslägenheter behöva iordningställas och utarrenderas samt något 10-tal bostadslägenheter upplåtas. De markområden, som avsättas för lägenhetsupplåtelser åt lappar, skola ingå i en nyinrättad fond, benämnd lapplägenhetsfonden. Enligt förslaget skall ett belopp av 450,000 kronor anvisas till sistnämnda fond samt ett belopp av 50,000 kronor till den föreslagna inventarielånefonden. De för ändamålet erforderliga medlen ha ansetts kunna erhållas från jämtländska renbetesfjällens skogsfond.

För att möjliggöra för unga lappar, som önska övergå till jordbruksnä-

ringen, att erhålla utbildning vid jordbruksgårdar samt lantmänna- och lant-hushållsskolor föreslås, att medel härför skola ställas till förfogande ur lä-nens lappfonder.

Efter denna kortfattade översikt över utredningsmannens förslag torde jag få ingå på en närmare redogörelse för förslaget ävensom för motiveringen till detsamma.

Utredningsmannens motivering.

Utredningsmannen har i motiveringen till sitt förslag inledningsvis fram-lagt vissa allmänna synpunkter på den lapska bosättningsfrågan och dess nuvarande läge. Härvid har utredningsmannen framhållit vissa brister i de åtgärder, som hittills vidtagits till underlättande av lapparnas bosättning. Härutinnan har utredningsmannen — efter att ha framhållit att endast några få upplåtelser av lägenheter enligt 1928 års kungörelse kommit till stånd — anfört i huvudsak följande.

Lapparnas talesmän synas ha haft den uppfattningen, att vad av stats-makterna dittills åtgjorts icke vore att betrakta såsom sista ordet i frågan. Kort tid efter det 1928 års bestämmelser gävos, föranstaltade Kungl. Maj:t om de nu föreliggande utredningarna i lappfrågan, vari jämväl det inveck-lade spörsmålet om lapsk bosättning upptagits till behandling. Medan dessa utredningar pågått, ha lapparna själva, bland annat vid ett möte i Arvidsjaur år 1937, dryftat hithörande frågor. Det är antagligt, att det i avbidan på väntade förbättringar i villkoren fått anstå med ansökningar om upplåtelse av lägenheter enligt de för närvarande gällande reglerna. Erinras må tillika att enligt dessa regler lägenheterna skola förläggas å obruten kronomark, vars uppodlande helt skall ombesörjas av innehavaren. Anläggande av nya jordbruk inom de karga trakter, som hittills anvisats för ändamålet, torde medföra så tungt arbete och så avsevärda ekonomiska påfrestningar, att lap-pen mången gång torde stått tveksam rörande möjligheten för honom att gå i land med nybyggesverksamhet därstädes. Det torde krävas starkare eko-nomiskt stöd från det allmännas sida än vad 1928 års författning erbjuder för att lapparna skola påbörja sådana kolonisationsföretag, som avses i för-fattningen. Vid upplåtelse av jordbrukskolonaten å hemmanen Kurravaara har biståndet åt kolonisterna måst utsträckas väsentligt längre än man tidi-gare tänkt sig. Beträffande de för upplåtelser av lägenheter åt lappar hit-tills anvisade områdena må vidare anmärkas, att åtskilliga av dem icke va-rit lämpliga för jordbruk.

Det må sålunda vara i viss mån förklarligt, att någon större efterfrågan på jordbrukslägenheter icke funnits bland lapparna. Egendomligare synes däremot att icke flera upplåtelser av bostadslägenheter ägt rum enligt 1928 års grunder. En av anledningarna härtill kan vara, att denna upplåtelseform icke blivit tillräckligt känd. Men även härvidlag torde man kunna säga, att det bidrag, som av allmänna medel utgår till bebyggandet av lägenheterna, är för lågt för att utgöra en effektiv hjälp till grundläggande av ett dylikt hem.

En jämförelse med vissa andra former för upplåtelser av lägenheter å kronomark utvisar även, enligt utredningsmannens mening, att de förmå-ner, som äro förenade med dylika upplåtelser, churu i vissa fall fördelakti-gare än de för lapparna gällande, icke äro tillräckliga. Utredningsmannen har

ej heller ansett möjligt för lapparna att med hjälp av egnahemslån förvärva egna fastigheter. Den hjälp som därvid erbjudes är icke heller tillfyllest.

Beträffande övriga synpunkter, som av utredningsmannen anförts i detta sammanhang, hänvisas till betänkandet (sid. 33—43).

Upplåtelseform.

Såsom förut nämnts har utredningsmannen förordat, att lägenheterna skola upplåtas under nyttjanderätt samt att jordbrukslägenheterna skola få av innehavarna inlösas med äganderätt. Härom har i betänkandet framhållits i huvudsak:

Vid övervägande av den form, i vilken åtgärderna för överförande i jordbruksnäringen av lappar böra iklädas, synes man till en början böra välja arrendeformen. Under arrendetiden torde lappnybyggaren och hans familj kunna leva sig in i den förändrade miljö och tankevärld, som det bofasta levnadssättet medför. Arrendetiden lämnar lappen även tillfälle att pröva sina krafter som självständig jordbrukare utan att samtidigt tvinga honom att påtaga sig ett alltför tyngande ekonomiskt ansvar. Han kommer att sitta tryggare, om staten tills vidare kvarstår såsom ägare än om han själv omedelbart övertager lägenheten med äganderätt och därvid måste skuldsätta sig till avsevärt belopp. För det allmänna torde de ekonomiska riskerna bli mindre vid användandet av arrendeformen än vid omedelbar upplåtelse med äganderätt.

Den lapske nybyggaren torde emellertid, när han behärskar sitt nya yrke, böra givas i huvudsak samma ställning som andra kolonister å kronans jord. Han bör därför få möjlighet att genom inlösen med äganderätt övertaga den brukade lägenheten. En dylik lösningsrätt överensstämmer med upplåtelsens syfte att bereda lappen tillfälle att försörja sig såsom självständig jordbrukare. Vetskapen om att han kan få förvärva lägenheten med äganderätt torde även sporra hans intresse för arbetet med jordbruket.

Vad bostadslägenheterna beträffar torde de, i enlighet med vad som för närvarande gäller, böra upplåtas under nyttjanderätt. Upplåtelseiden torde böra avse innehavarens och hans hustrus livstid. Någon anledning att medgiva innehavaren rätt till inlösen av dylik lägenhet torde icke finnas. När upplåtelseiden gått till ända, torde lägenheten ånyo böra upplåtas till lapp, som nödgats lämna rensköteln.

Upplåtelsemyndighet.

Den föreslagna verksamheten bör enligt utredningsmannens mening handhavas av de statliga egnahemsorganen såsom de på förevarande område mest sakkunniga. Rörande denna fråga har yttrats bland annat:

Lämpligaste organet för handhavandet av det allmännas verksamhet för upplåtande av jordbruks- och bostadslägenheter åt lappar synes vara den nybildade statliga egnahemsorganisationen eller alltså egnahemsstyrelsen jämte de därunder lydande egnahemsnämnderna och egnahemsombuden i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Enhetlighet i högsta ledningen och speciell sakkunskap vid lägenheternas bildande och iordningställande äro av största betydelse för utvinande av bästa resultat av kolonisationsverksamheten. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, varunder ifråga-

varande kolonisation har att framväxa, måste dock egnahemsorganen nära samverka med länsstyrelserna i de tre länen och lappadministrationen därstädes. Egnahemsstyrelsen bör sålunda i ärenden av större vikt eller när så eljest påkallas inhämta yttrande från vederbörande länsstyrelse.

Å egnahemsstyrelsen torde det böra ankomma att utöva ledningen och kontrollen över verksamheten ävensom överinseendet över de upplåtna lägenheterna. Styrelsen bör jämväl ha att draga försorg om att för ifrågakavande ändamål lämplig mark kan ställas till förfogande. Därvid böra givetvis renskötselns intressen noga beaktas.

Egnahemsnämnderna torde böra avgiva förslag med avseende å den mark, som lämpligen bör avsättas för upplåtelse åt lappar, och i övrigt biträda egnahemsstyrelsen vid jordanskaffningsverksamheten. Vederbörande nämnd torde vidare böra handha den närmaste uppsikten och förvaltningen av de lägenheter, som utläggas och iordningställas, samt besluta om deras upplåtande. Det synes vidare vara mest ändamålsenligt, att nämnden gentemot nyttjanderättshavaren handhar alla uppgifter, som över huvud ankomma å jordägaren. Sedan en arrendator tillträtt sin lägenhet, bör egnahemsnämnden sålunda med uppmärksamhet följa hans skötsel av jordbruket och handhavande av de till lägenheten hörande byggnaderna och anläggningarna. Nämnden torde härvid lämna arrendatorn de råd och anvisningar, som kunna finnas nödiga för företagets genomförande. Vid handläggning av frågor om upplåtelse och inlösen av lägenheter samt därmed sammanhängande ärenden torde lappfogden i den ort, där respektive lägenhet är belägen, böra såsom ledamot ingå i egnahemsnämnden.

Med hänsyn till att kolonisationsverksamheten förväntades komma att erhallå en jämförelsevis blygsam omfattning, har utredningsmannen ansett, att någon ökning av egnahemsorganens arbetskrafter eller avlöningsanslag åtminstone tills vidare icke behövde ifrågakomma. Erfarenheten finge sedermera utvisa, huruvida egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnderna bleve i någon högre grad betungade av de nya arbetsuppgifterna.

Jordanskaffningen.

Utredningsmannen har utgått från att kronan redan tillhörig jord borde tagas i anspråk för de ifrågakavande lägenheterna. Därjämte borde emellertid lämpligt belägen mark i enskild ägo söka förvärvas. Beträffande jordanskaffningen har i betänkandet yttrats bland annat följande.

För anskaffande av erforderlig mark för lägenheterna torde böra tagas i anspråk kronan tillhörig jord. Därvid synes såväl i domänfonden och jordfonden ingående jord som mark å renbetesfjällen och de till utvidgning av dessa inköpta fastigheterna böra ifrågakomma. Om så befinesse erforderligt och lämpligen kan ske, torde även mark tillhörig enskilda personer eller bolag och andra samfälligheter böra inköpas. Skulle med hänsyn till redan befintlig odling och bebyggelse jordbrukslägenheter kunna iordningställas på förmånligare villkor å salubjuden jord i annans ägo än statens, torde dylik jord i första hand böra förvärvas. Men endast sådana områden böra tagas i anspråk, där förutsättningar för lönande jordbruksdrift verkligen föreligga. Det torde böra ankomma å Kungl. Maj:t att efter förslag av egnahemsstyrelsen besluta, vilka kronan tillhöriga områden som skola avsättas för ändamålet. Därvid bör givetvis beaktas att något intrång icke förorsakas renskötsel. Detta gäller i särskilt hög grad, såvida mark skall tagas i an-

språk ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen. Likaså bör det ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av egnahemsstyrelsen bestämma om förvärv av fastigheter, som befinnas lämpliga för upplåtelse till lapplägenheter, samt om fastigheternas reserverande för detta ändamål.

Till egnahemsstyrelsens förvaltning synes i fråga om kronomark, som står under domänstyrelsens vård, böra överflyttas endast de områden, som äro avsedda till byggnads- och odlingsändamål. Den för husbehovsvirke, bränsle och bete erforderliga skogsmarken torde böra stå kvar under domänstyrelsens förvaltning. Några särskilda lantmåteriförrättningar för avskiljande av de kronomarker, som tagas i anspråk, torde så länge fråga är allenast om nyttjanderättsupplåtelser icke vara påkallade. Redan vid odlingsmarkens avsättande bör emellertid vederbörlig hänsyn tagas till att de lägenheter, som skola upplåtas, i framtiden kunna tilldelas erforderlig skogsmarksareal, så att när fråga uppkommer om deras inlösen hinder på denna grund icke möter mot deras avskiljande till särskilda fastigheter. Överlantmätaren i länet torde därför alltid böra yttra sig beträffande den föreslagna markens lämplighet för det avsedda ändamålet.

Endast den mark, som under de närmaste åren kan beräknas komma att tagas i anspråk för jordbruks- och bostadslägenheter, torde till en början böra avsättas för ändamålet. I mån av behov få sedermera nya markområden ställas till förfogande.

Lägenheternas förläggning.

Efter att ha redogjort för de särskilda länsutredningarnas förslag i fråga om förläggningen av de för lappar avsedda lägenheterna, har utredningsmannen i stora drag sökt angiva förutsättningarna för på jordbruk baserad bosättning inom de olika delarna av det vidsträckta område, inom vilket lapsk bosättning kan tänkas ifrågakomma och som sträcker sig från Jämtlands läns södra gräns till det omkring 70 mil nordligare belägna Torne träsk. Härutinnan hänvisas till betänkandet (sid. 46—49).

Utredningsmannen har ansett, att man vid bestämmande av platsen för kolonatens förläggning i största möjliga mån borde beakta och tillgodose de blivande kolonisternas egna önsknings. Det vore emellertid ofrånkomligt att, när det allmänna med avsevärda uppoffringar sökte bereda utkomst för lapparna i jordbruksnäringen, kolonaten förlades å sådan plats, som verkligen erbjöde i klimat och jordmån grundade betingelser för drivande av jordbruk, vilka kunde löna sig och bliva till effektivt stöd för innehavarnas utkomst.

Kraven på platsen för kolonatens förläggning har utredningsmannen sammanfattat sålunda:

- 1) Kolonisationen finge icke förorsaka intrång eller skada för renskötsel.
- 2) Klimatet i trakten måste erbjuda möjlighet för växtodling.
- 3) Tillgång på odlingsbar jord borde finnas i sådan utsträckning, att ett flertal kolonat kunde förläggas i samma trakt.
- 4) Kolonatens behov av byggnadsvirke och skog för övriga ändamål skulle kunna utan svårighet tillgodoses.

5) Kolonaten i fjälltrakterna borde, förutom erforderlig odlingsmark, kunna tilldelas röjningsland och fiskevatten samt nödiga ångar för användning under första tiden efter upplåtelsen.

6) Kolonisten borde såvitt möjligt kunna erhålla arbetstillfällen vid sidan av jordbruket.

7) Anordnande av vägar och andra kommunikationsanstalter samt skolgång m. m. finge icke bereda alltför stora svårigheter och kostnader.

8) Kolonaten borde såvitt möjligt kunna förses med elektrisk ström för belysning och drivkraft.

Kungl. Maj:t borde enligt utredningsmannens mening erhålla befogenhet att reservera mark för upplåtelse åt lappar på lämpligt belägna platser inom hela Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Härom har i betänkandet yttrats:

I Jämtlands län kunna jordbrukslägenheterna förläggas å renbetesfjällen och de för utvidgning av dessa inköpta områdena, inom Västerbotten å trakter såväl ovan som nedan odlingsgränsen inom länets lappmarker, medan det i Norrbottens län blir nödvändigt att förlägga huvudparten av den blivande bosättningen till skogslandet nedanför odlingsgränsen inom lappmarkerna. Erinras må dock att inom de sydligaste delarna av sistnämnda län odlingsmark i viss utsträckning även torde förefinnas ovan odlingsgränsen.

Man synes emellertid icke böra begränsa möjligheterna för kolonatens förläggning till endast lappmarkerna samt renbetesfjällen och de för deras utvidgning inköpta fastigheterna. Såsom statens egnahemsstyrelse i sitt yttrande över Norrbottensutredningens förslag framhållit, finnas nedanför lappmarkerna inom Pajala och Tårendö socknar kronan tillhöriga marker, som kunna tagas i anspråk för lappkolonisationen. Därjämte torde finnas åtskilliga odlingsmarker å kronoparkerna i Jämtlands län. Tillämplighetsområdet för den författning, som reglerar ifrågakvarande upplåtelser, synes därför böra utsträckas att avse de kronan tillhöriga områden inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, som särskilt avsätts för ändamålet.

Då emellertid kolonisationsverksamheten för lapparna åtminstone till en början kunde förväntas huvudsakligen komma att bedrivas inom lappmarkerna och kronan tillhöriga områden i Jämtlands län, har i betänkandet lämnats en redogörelse för tillgängliga uppgifter rörande tillgången å odlingsbar jord inom lappmarkerna och nämnda områden i Jämtlands län. Beträffande denna redogörelse hänvisas till betänkandet (sid. 50—54).

Behöriga till erhållande av lägenheter.

Enligt utredningsmannens förslag skola jordbrukslägenheterna endast få upplåtas till sådana lappar, som jämlikt 1928 års renbeteslag äga rätt till renskötsel men icke äro i tillfälle att utöva denna näring. Vidkommande lappens personliga kvalifikationer för att bliva antagen till arrendator har utredningsmannen anfört:

För att en person skall kunna antagas till arrendator av en jordbrukslägenhet förutsättes väl i allmänhet, att han genom sin föregående verksamhet gjort sig förtrogen med skötseln av jordbruk. Även om man rent

principiellt till innehavare av lappkolonat endast borde antaga den, som kan anses ha förvärvat erforderlig erfarenhet, kan man dock för närvarande icke uppställa alltför höga fordringar i detta avseende. Många av de förutvarande nomader, som det gäller att överföra i jordbruksnäringen, torde äga ringa förtrogenhet med vad till ett jordbruks rätta skötsel hör. Detta gäller särskilt, därest man vill söka omhändertaga bland annat de lappar, som slagit sig ned högt uppe i fjälltrakterna och där söka sig en knapp bärning. Huvudvikten lär i många fall få läggas därå att kolonisternas barn omhändertagas och utbildas till goda jordbrukare. Möjligheter till jordbruksutbildning, såväl teoretisk som praktisk, torde böra beredas den å kolonaten uppväxande ungdomen liksom även den övriga lappungdom, som icke kan vinna sin utkomst i renskötseln och därför önskar övergå till jordbruksnäringen. Beträffande lappens personliga kvalifikationer för att bli antagen till innehavare av ett kolonat bör emellertid fordras, att han äger förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk. Han bör vara frisk och arbetsförför. I huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för erhållande av egnahemslån bör även uppställas krav på att lappen är minst 21 år gammal samt känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet. Hänsyn bör även tagas till om han har hustru och barn, som kunna vara honom behjälpliga vid lägenhetens skötsel. Egnahemsnämnden, till vilken ansökan om lägenhetsupplåtelse bör ingivas, har att pröva sökandens lämplighet i olika hänseenden. Vid denna prövning, som förvisso icke blir lätt, bör vederbörande lappfogde deltaga såsom ledamot av nämnden. Därvid bör särskild uppmärksamhet ägnas frågan rörande renskötselförhållandena i orten och renskötselns behov av arbetskraft. Det bör icke få bli så, att jordbruksnäringen åter ut renskötsel näringen. En lapp, som redan äger fast egendom av den storlek, att han och hans familj kunna erhålla sin huvudsakliga utkomst av densamma, bör naturligen ej få antagas till arrendator av en jordbrukslägenhet. Ej heller bör mer än en lägenhet få upplåtas till en och samma person.

Utredningsmannen har ansett, att någon anledning icke funnes att göra ändring i nu gällande bestämmelser i fråga om behörigheten att erhålla upplåtelse av bostadslägenhet. Dylik lägenhet skulle alltså endast få upplåtas till sådan lapp, som förut drivit renskötsel eller biträtt i denna näring men till följd av minskad arbetsförmåga upphört därmed.

Förening av jordbruk och renskötsel.

I 1928 års renbeteslag finnes ingen bestämmelse, som direkt hindrar lapparna att jämsides med renskötseln driva jordbruk. Under förarbetena till denna lag var emellertid frågan om renskötsel lämpligen kunde förenas med jordbruk föremål för olika meningar. Särskilt bland skogslapparna är det vanligt, att mindre jordbruk drivas jämsides med renskötseln. Häremot torde några egentliga erinringar icke ha framställts, utan dessa riktade sig huvudsakligen mot att fjällrenskötsel förenades med jordbruksnäring. Det torde i detta sammanhang förtjäna nämnas, att enligt 1919 års konvention med Norge betraktas den lapp, som brukar hemman eller nybygge eller biträder vid skötseln av sådan fastighet, icke såsom nomadiserande lapp även om han personligen följer och bevakar sina renar. På grund därav äger han ej heller betningsrätt för sina renar i Norge.

Utredningsmannen har ansett, att i upplåtelsekontrakten beträffande de jordbrukslägenheter, varom här är fråga, borde intagas förbehåll därom att arrendatorn icke finge jämsides med lägenhetens brukande på stadigvarande sätt driva renskötsel eller biträda däri, såvida icke egnahemsnämnden lämnade honom tillstånd därtill. Dyligt tillstånd borde endast få lämnas, om arrendatorn kunde antagas äga förutsättningar att samtidigt med renskötseln på ett tillfredsställande sätt handha jordbruket, och endast avse en tid av högst fem år för varje gång. Härom har i betänkandet framhållits bland annat följande.

Vid bedömandet av frågan huruvida innehavaren av ett lappkolonat jämväl må bedriva renskötsel, synes viss skillnad böra göras mellan skogsrenskötsel och fjällrenskötsel. Skogsrenskötseln, varunder i förevarande avseende synes kunna inbegripas jämväl viss del av den renskötsel, som utövas inom Jämtlands län, bedrivs inom en relativt begränsad trakt. Har lappen sin lägenhet liggande å eller invid denna, har han lättare att därifrån begiva sig ut bland renarna. Å andra sidan gives honom tillfälle att under renvaktningen lättare komma till hemmet. Fjällappen däremot lærer aldrig kunna erhålla ett jordbruk så beläget, att han därifrån själv kan rationellt och kontinuerligt övervaka sin renhjörd. I och för sig lägga fjällapparnas milslånga förflyttningar efter årstiderna hinder härför. Även den tid av året, då renarna ströva inom jämförelsevis begränsade områden, nämligen under uppehållen å höst- och vårbeteslanden samt å sommarlanden, äro renarna mycket rörliga och kunna, beroende som de äro av väderleksförhållandena, företaga snabba förflyttningar. Vid god renvård måste renarna vara under oavbruten uppsikt. Med hänsyn till att betesmarkerna i stor utsträckning äro belägna längs gränsen mot Norge och inne i detta land samt även till den svenska jordbrukande befolkningens intressen är omsorgsfull bevakning av nöden, så att renarna ej inkomma på områden, där de icke äga uppehålla sig eller där de kunna förorsaka skadegörelse. I övrigt må framhållas, att höst- och vårbeteslanden samt sommarlanden med få undantag icke äro av den natur med avseende å klimat och jordbeskaffenhet, att verkliga jordbrukslägenheter kunna förläggas därstädes.

Skall en lösning vinnas på lapparnas bosättningsproblem, måste de, vare sig fråga är om fjällappar eller skogsappar, erhålla lägenheter, där de kunna bliva besuttna. Bosättningen måste bygga på lång sikt och söka skapa definitiva grunder för lappens försörjning. Talrika förefintliga halvmesyrer både av lapska och andra bosättningar tala sitt varnande språk. Hårtill kommer att, om lappen och hans familj skola kunna hämta sin huvudsakliga bärgning av lägenheten, denna under åtminstone större delen av året fordrar hela familjens ihärdiga arbete, och detta så väl vid lägenhetens första mottagande, då lappen oerfaren står inför en ny levnadsbana, som efter det odlingsarealerna vuxit ut. Då även fjällrenskötseln å sin sida för att fylla fordringarna på effektivitet kräver sin man, synas förhållandena själva lägga hinder i vägen för en uppdelning av arbetskraften mellan de båda helt skilda yrkena, vilka uppställa så olika kompetensfordringar på sina utövere. Vad skogsrenskötseln beträffar må det på grund av de olika förhållanden, under vilka denna bedrivs, kunna tänkas att — liksom en lägenhetsinnehavare på ett vanligt nybygge vissa tider av året söker arbete utom hemmet — även lappen såsom kolonist ägnar någon del av sitt arbete åt skötseln av sina i närheten av lägenheten kringströvande renar. En dylik ordning, som säkerligen lätt kommer att fördröja utvecklingen av jordbruket å lägenheten, synes emellertid böra få förekomma endast under första tiden

efter lägenhetens övertagande. Sedan odlingarna vuxit ut mot avsedd storlek, torde bruket av lägenheten kräva, att större arbetsuppgifter ej påtagas utanför denna.

Även om man som regel bör utgå från att innehavaren av ett lappkolonat icke må driva renskötsel, kan det såsom nämnts förekomma särskilda fall, där hinder ej torde böra läggas mot att kolonisten vid sidan av lägenhetens skötsel deltar i rennärigen. Det synes böra ankomma å egnahemsnämnden att efter framställning av lägenhetsinnehavaren pröva, huruvida han må tillåtas att jämsides med bruket av lägenheten på stadigvarande sätt driva renskötsel eller biträda däri. Ett dylikt tillstånd bör icke lämnas med mindre det av verkställd utredning framgår, att arrendatorn kan antagas äga förutsättning att på ett tillfredsställande sätt och i enlighet med bestämmelserna i upplåtelsekontraktet handha skötseln av jordbruket, oaktat han även sysslar med renskötsel. Tillståndet bör vidare endast lämnas för viss tidsperiod, förslagsvis högst fem år för varje gång. De ytterligare villkor, som kunna finnas erforderliga, torde det böra ankomma å egnahemsnämnden att bestämma. Givetvis bör lappfogden även vid handläggning av sådana ärenden, varom nu är fråga, ingå såsom ledamot i nämnden. Tillståndet bör kunna av nämnden återkallas, därest arrendatorn på grund av arbetet med renskötseln icke skulle fullgöra sina skyldigheter med avseende å lägenheten. Det torde vara självklart att tillståndet förfaller, om länsstyrelsen skulle jämlikt renbeteslagen förklara arrendatorn förlustig rätten att vidare vara renskötare.

Antalet erforderliga lägenheter.

Enligt vad utredningsmannen anført ha lappfogdarna i Norrbottens län under år 1939 på länsstyrelsens föranstaltande verkställt utredning rörande bosättnings- och försörjningsförhållandena hos länets lapska befolkning samt beträffande de ingripanden, som från det allmännas sida kunna vara behöfliga för eventuella missförhållandens undanröjande. Enligt lappfogdarnas uppfattning skulle redan för närvarande över 100 jordbrukslägenheter och 9 bostadslägenheter behöva upplåtas till lappfamiljer, som lämnat renskötseln.

Från Västerbottens län har uppgivits till utredningsmannen, att något 10-tal lägenheter behöfde upplåtas till lappar inom länet under de närmaste åren.

Jämtlandsutredningen har gjort gällande, att inom Jämtlands län finnes behov av ungefär 10 nya jordbrukskolonat för lappar.

Utredningsmannen har funnit det ytterst vanskligt att ens tillnärmelsevis bedöma, i vilken utsträckning lägenheter komme att efterfrågas av lapparna. Av den utav lappfogdarna i Norrbottens län verkställda utredningen framginge emellertid enligt utredningsmannens mening, att ett betydande antal lappfamiljer vore i behov av att erhålla lägenheter. Huruvida alla de personer, som lappfogdarna föreslagit till erhållande av jordbrukslägenheter, verkligen uppfyllde kraven härför, hade dock icke kunnat undersökas. Utredningsmannen har hållit före, att under de fem första åren 25 jordbrukslägenheter behöfde iordningställas inom Norrbottens län, 5 inom Västerbottens län och 5 inom Jämtlands län. Dessutom torde något 10-tal bostadslägenheter böra upplåtas.

Jordbrukslägenheternas omfattning.

Utredningsmannen har förordat, att till jordbrukslägenheterna som regel borde läggas så stor odlingsbar markareal, att innehavarna och deras familjer kunde, sedan lägenheterna blivit uppodlade, erhålla sin huvudsakliga bärgning av jordbruket. Endast om stadigvarande arbetstillgång funnes i orten eller möjlighet gäves till försörjning genom hemslöjd, pålsdjursuppfödning eller dylikt, borde till lägenheterna få läggas mindre odlingsmark än vad nu nämnts. Här om har utredningsmannen efter att ha redogjort för de tidigare utredningarnas uppfattning i frågan anfört följande.

Såsom ett önskemål vid all nykolonisation står givetvis, att innehavaren av en upplåten jordbrukslägenhet och hans familj skola kunna erhålla sin fulla bärgning av lägenheten. Dessvärre är detta ett önskemål, som enligt vad erfarenheten visat är svårt att uppnå. Endast de dugligaste kolonisterna torde komma så långt. Inom de trakter, där kolonisationsverksamhet för lapparna skall bedrivas, torde svårigheterna vara än större att framskapa verkliga familj jordbruk. Ett dylikt jordbruk skulle för övrigt en lappkolonist i allmänhet icke äga förutsättningar att sköta förr än han vunnit mer erfarenhet. Den omständigheten, att en långsam utveckling i många fall är att emotse, bör dock ej hindra att lägenheten utlägges så stor, att ett jordbruk medgivande besuttenhet kan uppstå. Den risken får tagas, att besuttenhet förhända ej kommer att uppnås inom en närmare framtid. Målet med verksamheten bör sålunda vara att framskapa jordbruk av den omfattning, att de kunna utgöra det huvudsakliga underlaget för innehavarnas utkomst. Man måste emellertid räkna med att lappkolonisten, särskilt under de första åren, får söka förskaffa sig inkomster genom skogsarbete, fiske eller annan binäring. I annat fall skulle han gå sysslolös vissa tider av året. Om vad sålunda sagts bör vara regel, kan dock icke bortses från de synnerligen växlande förhållanden som förekomma. Omständigheterna kunna vara sådana, att stadigvarande sysselsättning är att tillgå utom jordbruket eller att möjlighet finnes till vinnande av huvudsaklig försörjning genom hemslöjd eller dylikt. Å andra sidan kan tillgången på jord vara alltför begränsad för att medgiva bildandet av ett jordbruk av sådan omfattning, varom nyss nämnts. I dylika fall — vilka böra betecknas såsom undantagsfall — må övervägas i vad mån förutsättningar föreligga för utläggande av ett stöd jordbruk.

För att en jordbrukslägenhet inom de trakter, varom här är fråga, skall kunna sägas i huvudsak utgöra underlag för innehavarens utkomst, torde det fordras, att å lägenheten, sedan den blivit uppodlad, kunna hållas omkring 6 kor och smådjur samt möjligen häst. Skall detta kunna uppnås, måste lägenheterna äga en odlingsbar markareal av 8 à 10 hektar. Större fordringar torde icke skäligen kunna uppställas. Vid utläggande av stöd jordbruk torde böra tillses, att de icke göras allt för små; minst 3 kor böra kunna födas å lägenheten, när den blivit iordningställd. Arealen bör därför i allmänhet icke sättas lägre än till 5 hektar. Vid kolonatens bildande torde om möjligt tillses, att till varje kolonat i framtiden kan läggas ytterligare någon odlingsmark. Några bestämmelser rörande maximi- och minimiarealer å lägenheterna torde icke behöva upptagas i den blivande författningen i ämnet. Det lär kunna förväntas, att egnahemsstyrelsen, som enligt förslaget skall handha exploateringen av den för lägenheterna avsatte marken, bestämmer arealen på sådant sätt, som i varje särskilt fall befinnes vara mest ändamålsenligt.

Lägenheternas iordningställande.

Såsom förut framhållits har utredningsmannen ansett det vara nödvändigt att, då en *jordbrukslägenhet* förlägges å obruten mark, någon del av marken iordningställes genom egnahemsorganens försorg så att kolonisten, vilken oftast torde vara helt obemedlad, redan från tillträdet kan erhålla något stöd av lägenheten för sin utkomst.

Till motivering härav har framhållits i huvudsak, att erfarenheterna från annan kolonisationsverksamhet, bland annat från kolonisationen i Kurra-vaara, tydligt givit vid handen, att det toge lång tid i anspråk för en obemedlad och föga erfaren kolonist att bringa nödig areal jord i hävd, även om jorden vid tillträdet blivit utdikad och de viktigaste odlingsarbetena utförda. Kolonisten syntes ofta behöva flera år för att få jorden i sådant skick, att den kunde giva verkligt stöd för familjens underhåll. Därjämte borde beaktas, att möjligheterna för nybyggare att erhålla inkomster genom körslor eller annat arbete utanför den egna fastigheten under senare år blivit allt mer begränsade, då speciella yrkeskårer av arbetare tillkommit för olika arbetsuppgifter. Det hade därför även för de icke-lapska kolonisterna blivit vanskligare än förr att nyskapa jordbruk i ödebygderna.

Enligt utredningsmannens mening vore det ofrånkomligt att så stor areal uppodlades och bringades färdig till skörd eller röjdes, att kolonisten redan från början kunde hålla åtminstone 2 kor. Därjämte borde han ha tillgång till åkerareal för odling av potatis till husbehovet. Då det vore fråga om fastmarkskolonat, vilket särskilt torde bliva fallet inom Jämtlands och Västerbottens län, skulle för nämnda ändamål i regel erfordras en odlad areal av 2 hektar fastmarksjord och 1 hektar röjd ängsmark. Beträffande myrjordskolonaten, vilka skulle få utläggas framför allt inom Norrbottens län, tarvades en odlad areal av 3 hektar, därav 2.5 hektar myrjord och 0.5 hektar fastmarksjord. Den odlingsbara mark, som icke vore iordningställd vid tillträdet av lägenheten, borde det ankomma å arrendatorn att själv uppodla på sätt och inom tid, som angåves i upplåtelsekontraktet.

Vidare borde jordbrukslägenheterna enligt förslaget på det allmännas bekostnad och genom kolonisationsorganens försorg förses med de nödvändiga åbyggnaderna, d. v. s. bostadshus, ladugård, foderlada samt visthusbod, ävensom med övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar. Den blivande kolonisten borde emellertid i största möjliga omfattning deltaga i skapandet av det egna hemmet. Kolonisationsorganen borde därför i görligaste mån utnyttja kolonisternas förmåga härvidlag. Det skulle dock säkerligen vara att övervärdera kolonisternas kompetens att utgå från att de i allmänhet skulle kunna själva förse sina jordbrukslägenheter med nödiga åbyggnader.

Beträffande byggnadernas storlek och beskaffenhet har framhållits, att byggnaderna — liksom vid den övriga med understöd av statsmedel bedrivna egnahemsverksamheten — måste göras så enkla men på samma gång så ändamålsenliga som möjligt. Att söka upprätta för hela det vidsträckta om-

rådet enhetliga typritningar för de olika byggnaderna vore enligt utredningsmannens förmenande varken lämpligt eller nödvändigt. Egnahemsorganen borde få fria händer i detta avseende. Härigenom kunde även traditionen i fråga om byggnadssättet i anslutning till de lokala förhållandena göra sig gällande.

Utredningsmannen har ansett, att den vid kolonisationen å hemmanen Kurravaara tillämpade storleken på bostadshusen i stort sett skulle vara tillfredsställande. Bostadshusen där inrymde förstuga, stort kök och kammar samt hushållskällare under köket. Ekonomibyggnaden borde beräknas så stor, att plats kunde beredas för 6 kor samt nödiga ung- och smådjur. Detta borde vara maximistorlek. Egnahemsorganen borde givetvis avpassa storleken efter förhållandena i varje särskilt fall. Till grund för de följande kostnadskalkylerna har emellertid utredningsmannen lagt byggnader av nu nämnda storlek och beskaffenhet.

Såsom framgår av vad tidigare anförts skulle *bostadslägenheterna* enligt förslaget i överensstämmelse med vad som för närvarande gäller bebyggas och iordningställas av innehavarna. Bidraget av allmänna medel till byggnadskostnaderna borde emellertid höjas. Något bidrag av allmänna medel till kostnaderna för de smärre odlingar, som genom innehavarnas försorg kunde komma till utförande å lägenheterna, har icke ansetts erforderligt. Vid nyttjanderättens upphörande borde dock vederbörande nyttjanderätts-havare eller hans arvingar kunna erhålla någon gottgörelse för det å lägenheten nedlagda odlingsarbetet.

Kostnadsberäkningar.

Uppgörandet av på längre sikt syftande kostnadskalkyler har utredningsmannen funnit knappast vara möjligt under nu rådande osäkra förhållanden. Hans beräkningar avsåge därför icke annat än att giva en föreställning om de belopp, egnahemsorganen borde få till sitt förfogande för lappkolonisationens bedrivande under de närmaste åren.

Vid uppgörandet av beräkningarna har utredningsmannen utelämnat kostnaden för jordanskaffningen, då statens egen mark i stor utsträckning kostnadsfritt ansåges kunna tagas i anspråk för ändamålet och behovet av inköp av annan mark vore i hög grad ovisst. Svårigheter mötte emellertid enligt utredningsmannens mening även mot att uppskatta vissa kostnader för jordens iordningställande. Sålunda har han ansett det vara ogörligt att beräkna kostnaden för erforderliga avloppsdiken. Eventuellt kunde finnas andra intressenter, som borde deltaga i gäldandet av kostnaderna. En utdikning kunde nämligen ha betydelse exempelvis för den omgivande skogsmarken. Medel måste emellertid ställas till egnahemsorganens förfogande för gäldande av de kostnader, som belöpte å den under deras förvaltning ställda marken. Utredningsmannen har ifrågasatt, att ett belopp av 25,000 kronor skulle beräknas för detta ändamål.

Men även beräkningen av direkta odlingskostnader har utredningsmannen funnit erbjuda stora vanskligheter, särskilt som dessa kostnader varierade i hög grad allt efter den jordart, som bleve föremål för uppodling. På öppna myrmarker ansåges odlingskostnaden icke behöva belöpa sig till mer än 500—600 kronor per hektar, när utgiften för avloppsdiken icke medräknades, medan kostnaden på de moränmarker, som i stor utsträckning finnes inom lappmarkerna, uppginge till 1,200—2,000 kronor per hektar och möjligen ändå mera beroende framför allt på jordens mer eller mindre stensluttade beskaffenhet.

Såsom ovan nämnts har föreslagits, att av de huvudsakligen å myrjordsområdena förlagda kolonaten skulle vid upplåtelsen 2.5 hektar myrjord och 0.5 hektar fastmarksjord vara odlade, gödslade och till största delen besådda med gräsfrö. Av fastmarkskolonaten skulle genom egnahemsorganens försorg 2 hektar fastmarksjord vara iordningställda på sätt nu nämnts, varjämte 1 hektar skulle vara röjd till ängsmark. Man kunde enligt utredningsmannens mening i stort sett utgå från att endast sådan mark toges i anspråk där odlingskostnaden, inbegripet kostnaden för den första bearbetningen av jorden, per hektar uppginge för myrjord till högst 600 kronor och för fastmarksjord till högst 1,200 kronor. Härtill komme konstgödselmedel och gräsfrö, för vilka kostnaderna per hektar kunde beräknas till respektive 95 och 45 kronor eller tillsammans 140 kronor. Kostnaden för röjning av 1 hektar ängsmark uppskattades till 350 kronor.

Egnahemsorganens utgifter för jordens iordningställande har sålunda beräknats uppgå tillhoppa till omkring 2,520 kronor för myrjordskolonat och 3,030 kronor för fastmarkskolonat.

Den övriga till lägenheterna hörande odlingsbara marken har utredningsmannen ansett höra iordningställas för sitt ändamål genom vederbörande arrendators försorg. Bestämmelser härom borde intagas i upplåtelsekontraktet. För utförandet av dessa arbeten borde kolonisten få åtnjuta bidrag från det allmännas sida. Utredningsmannen har funnit det kunna ifrågasättas, huruvida icke denna bidragsverksamhet borde följa de regler, som gällde beträffande statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk och som återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 466). Enligt denna författning utgår nyodlingsbidrag med högst 60 procent av den beräknade kostnaden för företaget, dock icke med högre belopp än 400 kronor för hektar. Då det gällde lappjordbruk, har utredningsmannen emellertid ansett, att ett dylikt bidrag — även om det utginge med maximibelopp — vore väl lågt, särskilt om företaget avsåge nyodling å moränmark. Utredningsmannen har därför förordat, att beträffande nyodlingsarbetena å ifrågavarande lägenheter bidraget skulle kunna uppgå till högst 75 procent av den beräknade kostnaden, dock icke till mer än 900 kronor där fråga vore om odling av fastmarksjord och 450 kronor då företaget avsåge myrjord, allt räknat för hektar av den för nyodling avsedda arealen.

Enligt nämnda kungörelse den 30 juni 1939 handhaves bidragsverksamheten av vederbörande hushållningssällskap. Det har förefallit utred-

ningsmannen vara ändamålsenligare, att egnahemsnämnderna i de ifrågasvarande länen, som enligt förslaget skola ombesörja lägenheternas förvaltning och övervakningen av upplåtelsevilkorens fullgörande, finge i uppdrag att till arrendatorerna utgiva de bidrag, som skulle utgå för odlingsarbetena å lägenheterna. Storleken av bidragen och de särskilda villkoren för deras åtnjutande borde bestämmas av egnahemsnämnderna med hänsyn till föreliggande omständigheter. Redan i upplåtelsekontrakten borde planerna för odlingsarbetena och de därför undan för undan utgående bidragen vara noggrant angivna.

Kostnaderna för bebyggandet av kolonaten har utredningsmannen med ledning av det allmännas utgifter för bebyggandet av lägenheterna i Kurra-vaara beräknat icke behöva överstiga 7,500 kronor, detta dock under förutsättning att fritt virke på rot kunde erhållas och att de blivande kolonisterna kunde hjälpa till med hantlangningsarbete.

Härtill skulle emellertid komma kostnaderna för anläggande av utfartsväg och upptagande av brunn, vilka kostnader beräknats till högst 500 respektive 300 kronor eller tillsammans 800 kronor. Utredningsmannen har förutsatt, att även dessa arbeten skulle utföras genom egnahemsorganens försorg men med kolonistens biträde.

Enligt utredningsmannens beräkningar skulle alltså kostnaderna för iordningställandet av ett kolonat uppgå till följande belopp:

För kolonat huvudsakligen å myrjord:

jordens uppodling och iordningställande	kronor	2,520
uppförande av byggnader	»	7,500
anordnande av utfartsväg och brunn	»	800
		Summa kronor 10,820.

För kolonat huvudsakligen å fastmarksjord:

jordens uppodling och iordningställande	kronor	3,030
uppförande av byggnader	»	7,500
anordnande av utfartsväg och brunn	»	800
		Summa kronor 11,330.

I genomsnitt skulle alltså det allmännas kostnader för iordningställande av ett jordbrukskolonat i den omfattning utredningsmannen förordat kunna uppskattas till 11,000 kronor.

Beträffande bostadslägenheterna har utredningsmannen ansett, att det allmänna icke behövde vidkännas andra kostnader än för bidrag till byggnaderna. Bidraget, som för närvarande utgår med högst 700 kronor, borde dock höjas och fastställas till högst 2,000 kronor. Det i varje särskilt fall utgående beloppet borde egnahemsnämnden bestämma med hänsyn till de föreliggande omständigheterna. Bidraget borde utbetalas i terminer allt efter arbetets fortgång. Därigenom kunde i möjligaste mån vinnas garantier för att egnahemsnämndens föreskrifter i fråga om byggnadernas uppförande verkligen bleve iakttagna.

Inventarielån.

Utredningsmannen har hållit före, att många av de lappar, vilka borde förhjälpas till erhållande av jordbrukslägenheter, vore helt obemedlade. Det skulle därför enligt hans mening ofta bliva nödvändigt, att staten i samband med upplåtelsen lämnade hjälp för anskaffande av erforderliga levande och döda inventarier samt till driftkostnaderna under den första tiden. Härom har i betänkandet framhållits följande.

Det allmännas bistånd för anskaffande av inventarier, utsäde, konstgödselmedel och foder samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å lägenheten synes lämpligast böra lämnas i form av lån på fördelaktiga villkor, vilka lån, förslagsvis benämnda inventarielån, torde böra beviljas samtidigt med upplåtelsen av lägenheten. Den föreslagna låneverksamheten torde böra handhas av vederbörande egnahemsnämnd. Därvid bör iakttagas att större belopp icke beviljas än som oundgängligen kräves i varje särskilt fall. Å andra sidan måste tillses att beloppet är tillräckligt för anskaffande av de inventarier, som erfordras för ett effektivt utnyttjande av lägenheten och för täckande av nödiga utgifter för igångsättande av driften å densamma. Då kolonaten böra utläggas i grupper, torde möjligheterna till inköp av gemensamma redskap böra beaktas. Lånebeloppet bör av egnahemsnämnden utbetalas i mån av behov. Såsom en övre gräns för lånet torde böra fastställas 1,500 kronor. Lånet bör vara räntefritt. Under de fem första åren bör lånet även vara amorteringsfritt. Egnahemsstyrelsen torde böra tillerkännas befogenhet att medgiva utsträckning av den amorteringsfria tiden under ett eller flera år. Det årliga amorteringsbeloppet torde kunna bestämmas lika för hela amorteringstiden, vilken lämpligen torde utgöra 15 år.

Det förefaller emellertid vara skäligt, att möjlighet beredes en skötsam arrendator att erhålla viss del av lånet efterskönt. I sådant hänseende föreslås att, därest arrendatorn ordentligt återbetalt två tredjedelar av lånet i överensstämmelse med den fastställda återbetalningsplanen samt dessutom vid besiktning å lägenheten, varom egnahemsnämnden förordnar, befunnits ha på ett tillfredsställande sätt fullgjort sina för de gångna arrendeåren stadgade skyldigheter, återstående tredjedel av lånet må efter framställning av egnahemsnämnden kunna efterskänkas av egnahemsstyrelsen. I fråga om säkerhet för lånet, dess uppsägning m. m. torde i övrigt böra gälla i huvudsak samma bestämmelser, som i kungörelsen den 7 juni 1940 angående den statliga egnahemsverksamheten stadgats beträffande arrendelån.

Övriga villkor för upplåtelse av jordbrukslägenheter.

Utredningsmannen har härefter i betänkandet upptagit till behandling frågan om de övriga villkor, som böra förbindas med upplåtelsen av ifrågasvarande jordbrukslägenheter. Härom har anförts i huvudsak:

Om arrendatorn erhåller rätt att inlösa sin lägenhet, sedan han fullgjort sina skyldigheter med avseende å lägenheten samt visat sig vara duglig och skötsam, torde arrendetiden böra bestämmas väsentligt kortare än vad för närvarande gäller. Det synes som om en arrendetid av 20 år må vara lämplig. Denna tidsperiod torde vara tillräckligt lång för att lappen och hans familj skola kunna i tillräcklig mån leva sig in i den bofastes vanor och livsyn. Givetvis bör en optionstid av 20 år tillförsäkras arrendatorn, därest han icke önskar lösa den arrenderade lägenheten.

Någon anledning att göra ändring i de i 1928 års kungörelse intagna bestämmelserna i fråga om rätt för änka eller bröstarvinge efter arrendator att övertaga arrendet torde icke finnas.

Därest redan uppodlade fastigheter inköpas, kunna lägenheter upplåtas i fullt uppodlat och brukbart skick. Med hänsyn härtill torde någon sådan generell bestämmelse om rätt för arrendatorn att åtnjuta frihetsår, som förekommer i 1928 års författning, icke böra upptagas i den blivande författningen i ämnet. Det torde i stället böra ankomma å den utarrenderande myndigheten att medgiva arrendatorn frihet från arrende samt andra utlagor och onera för lägenheten under det antal år från upplåtelsen, som i varje särskilt fall må anses påkallat. Mer än 15 frihetsår synas dock icke böra få beviljas någon arrendator. Vid bedömandet av frågan huru många frihetsår, som skola medgivas, torde hänsyn böra tagas till arten och omfattningen av de odlingsarbeten, som kunna återstå å lägenheten. Man torde kunna räkna med att under en så lång tidrymd som 15 år böra åtminstone största delen av de odlingsarbeten, som det ankommer å arrendatorn att utföra, vara färdigställda.

Då de personer, som torde ifrågakomma till arrendatorer av lägenheterna, i regel icke ha självständigt handhaft skötseln av ett jordbruk, böra arrendavgifterna sättas till jämförelsevis låga belopp. Det med verksamheten avsedda syftet skulle i annat fall kunna äventyras. Givetvis må icke förväntas att staten skall genom sagda avgifter erhålla full förräntning av byggnads- och odlingskostnader eller erlagda köpeskillingar för förvärvad jord. I likhet med vad som gäller beträffande arrendeegnahem torde avgiften icke få sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till den avkastning, som kan utvinnas av lägenheten.

Det bör ankomma å arrendatorn att underhålla lägenhetens byggnader och övriga anordningar. Likaså bör erforderlig brandförsäkring av byggnaderna ombesörjas och bekostas av arrendatorn. Denne bör uppmanas att hålla även inventarier och övrigt lösöre brandförsäkrade.

Arrendatorn bör i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller enligt 1928 års kungörelse tillerkännas rätt att å staten tillhörig mark, som för ändamålet ställes till förfogande, taga nödigt virke till stängsel, hässjor och övrigt husbehov, såsom till reparationer av byggnader, ävensom bränsle. Där så befinnes nödvändigt, torde han även kunna medgivas rätt till nödigt bete å dylik mark för de å lägenheten vinterfödda kreaturen. Såvitt möjligt bör arrendatorn få rätt att jaga och fiska å närliggande kronomark. Bestämmelser rörande nu nämnda rättigheter torde i varje särskilt fall böra meddelas av den upplåtande myndigheten efter samråd med den myndighet, under vars förvaltning sagda kronomark står.

I fråga om arrendatorns förhållande till de renskötande lapparna och skyldighet för honom att själv freda sin gröda från skada av renar torde föreskrifterna därom i 1928 års kungörelse böra lända till efterrättelse.

I övigt synas ifrågavarande arrendeupplåtelser, därest icke särskilda skäl föranleda till annat, böra ske i enlighet med bestämmelserna i allmänna arrendelagen. De ytterligare upplåtelsevillkor, som kunna finnas erforderliga, torde egnahemsnämnden äga att bestämma. Det förutsattes, att med avseende å verksamhetens sociala betydelse egnahemsorganen vid företräddandet av jordägarintressena söka att lösa uppkommande konflikter genom överenskommelser.

Bidrag till anskaffande av jordbruksförnödenheter.

I likhet med Norrbottensutredningen har utredningsmannen ansett, att innehavarna av jordbrukslägenheterna under arrendetiden vore i behov av visst stöd för att kunna reda sig å desamma. Ett av Norrbottensutredningen framfört förslag att en skogsallmänning skulle avsättas, av vars avkastning varje kolonist årligen skulle få uppbära visst belopp, har emellertid avstyrkts av utredningsmannen. Denne har erinrat, att en skogsallmänning för lapparna redan kunde anses förefinnas, nämligen skogarna å renbetesfjällen och de för utvidgning av dessa fjäll inköpta fastigheterna. Skogsavkastningen från renbetesfjällen och nämnda fastigheter inginge till en fond, jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Av fondens medel hade köpeskillingarna för de fastigheter, som undan för undan inköpts för renbetesfjällens utvidgande, gäldats, varjämte medel ur fonden anslagits till en mångfald andra ändamål till renskötelsns stödjande och detta icke endast såvitt anginge Jämtlands län utan även beträffande Västerbottens och Norrbottens län. Skogsavkastningens storlek hade möjliggjort, att högst avsevärda belopp kunnat ställas till förfogande. Skogsområdena å renbetesfjällen och de till deras utvidgning inköpta fastigheterna kunde därför enligt utredningsmannens förmenande sägas till gagnet vara för lapparna, vad allmänningsskogarna vore för hemmansägarna.

Det syntes utredningsmannen lämpligt att fonden, vars avkastning lämnade god tillgång därtill, toges i anspråk även för understödjande av lappkolonisterna. Att tillstålla varje kolonist ett årligt kontant belopp ansåge emellertid utredningsmannen vara en mindre tilltalande understödsform. Lämpligare vore då att visst belopp beräknades för de inom samma län boende kolonisternas gemensamma behov och att därav genom egnahemsnämndens försorg tillhandahölles för jordbruket nödvändiga förnödenheter såsom t. ex. konstgödselmedel. Värdet av vad en kolonist sålunda skulle kunna erhålla borde dock icke i något fall få överstiga 150 kronor för år.

Villkor för inlösen av jordbrukslägenheter.

Enligt vad i det föregående berörts har utredningsmannen föreslagit, att arrendatorn av en sådan jordbrukslägenhet, varom här är fråga, borde få med äganderätt inlösa den brukade lägenheten. Såsom förutsättning härför borde gälla, att lägenheten jämte erforderlig skogsmark kunde avskiljas till särskild fastighet, att lägenheten icke vore till avsevärt men för rensköteln, att arrendatorn innehaft lägenheten med nyttjanderätt under tjugu år i följd och därvid fullgjort sina skyldigheter med avseende å lägenheten, att han ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kunde antagas vara i stånd att genomföra köpet och att till honom utlämnat inventarielån blivit till fullo återbetalat eller efterskänkt.

Frågan om lägenhetens inlösen borde enligt utredningsmannen prövas av

egnahemsstyrelsen. Skulle det befinnas att inlösen finge ske, borde köpeskillingen bestämmas av styrelsen med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen. Avdrag borde därvid göras för värdet av sådana förbättringar å lägenheten, som arrendatorn utöver sina skyldigheter enligt arrendekontraktet eller eljest utfört eller själv bekostat och för vilka han icke i särskild ordning under denna tid erhållit eller vid frånträdet av arrendet skulle erhålla ersättning.

Om fastigheten vore belägen inom trakt, där lappar jämlikt renbeteslagen ägde uppehålla sig under någon tid av året, borde emellertid försäljningen enligt utredningsmannens mening förbindas med det förbehållet, att ägaren av fastigheten icke vore berättigad till ersättning för skada, som å fastigheten förorsakats av renar, såvida icke den, som haft hand om vården av renarna, orsakat skadan i syfte att tillskynda ägaren förlust.

Förvaltningen av vissa till lappar tidigare upplåtna lägenheter.

Utredningsmannen har förordat, att förvaltningen av och överinseendet över de lägenheter, som av domänstyrelsen och vederbörande länsstyrelse upplåtits jämlikt 1928 års kungörelse, borde övertagas av egnahemsorganen. Så borde även ske beträffande de i anslutning till bestämmelserna i samma kungörelse å hemmanen Kurravaara upplåtna lägenheterna. Det borde därvid tillses, att lägenhetsinnehavarna vederbörligen tillgodosåges med avseende å skogsfångst- och betesrättigheter.

De lappnybyggen, som upplåtits å renbetesfjällen i Jämtlands län och de till utvidgning av dessa fjäll förvärvade fastigheterna och som enligt vad Jämtlandsutredningen upplyst uppgå till ett antal av 44, har utredningsmannen ansett även böra överföras från länsstyrelsens till egnahemsorganens förvaltning. Enligt Jämtlandsutredningens förslag borde en del av lägenheterna utvidgas till verkliga jordbrukslägenheter. De härför erforderliga byggnads- och odlingsarbetena skulle enligt utredningsmannens mening bäst kunna planläggas av egnahemsorganen. Då emellertid frågan om de bestämmelser, som borde förbindas med övertagandet av förvaltningen, och om de anslag, som för ändamålet skulle ställas till förfogande, borde bliva föremål för ytterligare utredning i samråd med egnahemsstyrelsen, har utredningsmannen ansett sig icke kunna framlägga något definitivt förslag i ämnet.

Lantbruksundervisning för lappar.

Utredningsmannen har ansett det vara nödvändigt, att större möjligheter bereddades den lappungdom, som icke kunde vinna sin utkomst inom renskötsel, att erhålla undervisning i jordbruk och lanthushållning. Härom har i betänkandet anförts bland annat följande.

I främsta rummet böra ungdomarna i de lappfamiljer, som på grund av fattigdom eller bristande utrymme på renbetesmarkerna upphört med renskötseln och slagit sig ned i fjälltrakterna, givas tillfälle till utbildning inom

ett yrke, som kan bereda dem utkomstmöjligheter. Vid val av yrke bör givetvis hänsyn tagas till den unges håg och fallenhet. Ett sådant yrke bör väljas, som bäst passar den enskilde och lättast kan bereda honom utkomst. Erfarenheten visar att lappar för närvarande anträffas inom skilda yrken. De för de icke-renskötande lapparna vanligaste näringsfången äro emellertid jordbruk och fiske. Med hänsyn härtill och ändamålet i övrigt med denna framställning tages här närmast sikte på att underlätta för lappungdomen att er-hålla lantbruks- och lantbrukshållsundervisning. Detta synes lämpligen kunna ske genom att särskilda stipendier eller bidrag ställas till förfogande för att unga lappar skola kunna genomgå för bofasta avsedda ungdomsskolor och därigenom befästas i bofast levnadssätt. De ungdomsskolor, som närmast synas kunna ifrågakomma, utgöras av jordbruksgårdarna vid Pålkem och Vittjärv i Norrbotten samt Sorsele i Västerbotten ävensom lägre läroanstalter för lantbruksundervisning, närmast lantmanna- och lantbrukshållsskolor. Att inrätta några särskilda utbildningsanstalter för sådana lappar, som övergivit nomadlivet, torde däremot icke böra komma ifråga. Skall lappen bliva van vid de bofastas liv och förhållanden, torde han så tidigt som möjligt böra sammanföras med bofast ungdom. Innan en lapp tilldelas sådant bidrag, varom nu nämnts, bör emellertid noggrant beaktas, huruvida han icke med hänsyn till egna anlag och behovet av renskötare i hans hemtrakter bör bibehållas i rennäringen. Om lappen kan vinna sin utkomst inom renskötelsen, bör det allmänna icke vidkännas några särskilda uppoffringar för hans utbildning inom annan näring.

Såsom förhållandena i varje fall för närvarande gestaltade sig skulle man enligt vad utredningsmannen inhämtat såväl vid Pålkem som Vittjärv kunna till undervisning mottaga ett mindre antal unga lappar. Vid Sorselegården hade verksamheten ännu icke påbörjats. Efter genomgångna kurser vid jordbruksgårdarna borde enligt utredningsmannens mening de ungdomar, som hade för avsikt att ägna sig åt jordbruk, böra under ett eller annat år delta i arbetet hos någon jordbrukare. Det förutsattes att de själva under denna tid kunde förtjäna tillräckligt för sitt uppehälle. Därefter kunde lappunglingarna anses vara jämförelsevis väl rustade för att kunna vinna sin utkomst bland de bofasta. De ynglingar, som deltagit i kurser vid någon av jordbruksgårdarna i Pålkem och Sorsele, borde emellertid, sedan de förvärvat erforderlig praktik, beredas möjlighet att även bevista undervisningen vid någon lägre anstalt för lantbruksundervisning, förslagsvis en lantmannaskola med helårskurs. Flickorna borde få genomgå en lantbrukshållsskola. Det kunde givetvis även tänkas, att unga lappar sökte erhålla utbildning vid lantmanna- eller lantbrukshållsskolor utan att först ha genomgått någon kurs vid jordbruksgårdarna. Utbildningen av de jämtländska lappungdomar, som hade för avsikt att ägna sig åt jordbruk, syntes utredningsmannen lämpligen kunna ske vid lantmanna- och lantbrukshållsskolor i länet.

Utredningsmannen har betonat, att man vid övervägandet av frågan, med vilket belopp en ekonomiskt svagt ställd lapp borde understödjas för att han skulle kunna erhålla en sådan utbildning, varom nu nämnts, måste beakta, att beloppet ej finge tillmätas så att det kunde utgöra den egentliga lockelsen till genomgående av kurserna. Understödet borde därför icke vara högre än som krävdes för att envar med anlitande av egna medel eller hjälp från

hemmet kunde förskaffa sig den utbildning, som befundes erforderlig. Med avseende å de växlande förhållanden, under vilka understödet till unga lappar, som skulle utbildas till jordbrukare, kunde behöva utgå, har utredningsmannen ansett, att några detaljerade bestämmelser rörande förutsättningarna för understödets beviljande eller rörande dess belopp knappast vore möjliga. Det borde ankomma å den myndighet, som skulle handha verksamheten, att i varje särskilt fall få bestämma härutinnan. Högre bidrag än 350 kronor om året borde dock enligt utredningsmannens förmenande icke få utgå till någon. Bidrag borde icke heller få beviljas en och samma person för mer än tre år. Skulle beslutad höjning av de statliga stipendierna till elever vid lantmanna- och lanthushållsskolor träda i kraft, torde tilläggsbidraget till lappelever vid dessa undervisningsanstalter böra i motsvarande mån nedsättas under nämnda maximibelopp.

Det har synts utredningsmannen vara mest ändamålsenligt, att länsstyrelserna i de tre nordligaste länen handhade verksamheten med de ifrågavarande understödets beviljande. Vederbörande länsstyrelse borde till styrelsen för varje skola eller anstalt översända det åt dess elever beviljade understödsbeloppet.

I vilken utsträckning unga lappar kunde söka att komma i åtnjutande av de möjligheter till erhållande av utbildning, som genom de nu nämnda understöden skulle öppnas för dem, är givetvis svårt att bedöma. Utredningsmannen har för sin del ansett, att medel borde ställas till förfogande, så att tills vidare minst 2 lappar inom Jämtlands län, 3 inom Västerbottens län och 6 inom Norrbottens län årligen kunde erhålla ett understöd av högst 350 kronor.

Anslagsfrågor.

Såsom förut nämnts har utredningsmannen föreslagit, att 35 jordbrukslägenheter skulle tillskapas och upplåtas till lappar under de närmaste fem åren. Det allmännas kostnader för dessa lägenheters första iordningställande på föreslaget sätt har av utredningsmannen beräknats komma att uppgå till omkring 385,000 kronor. Om en del av lägenheterna förlades å torvmark, skulle dock härtil komma utgifterna för erforderliga avloppsdiken, vilka utgifter upptagits till ett runt belopp av 25,000 kronor. Vidare har beräknats att 10 bostadslägenheter skulle behöva upplåtas under nämnda tid, vilket för för det allmänna skulle medföra en kostnad av 20,000 kronor. Det har emellertid anmärkts att, i den mån verksamheten utvecklades, medelsförbrukningen å anslaget till fattigvård och barnavård för lappar, vilket anslag i riksstaten för budgetåret 1940/41 upptagits med 90,000 kronor, kunde förväntas komma att nedgå.

För redovisning av den mark, som skulle användas för ifrågavarande ändamål, borde enligt förslaget upprättas en särskild fond, lapplägenhetsfonden. Statens kostnader för markens utdikning och jordbrukslägenheternas iordningställande samt andra löpande utgifter för desamma, såsom bidragen

för täckande av arrendatorernas med odlingsarbetena förenade utgifter, borde bokföras å fonden. Å andra sidan borde arrendeavgifter och andra medel, som i anledning av arrendeupplåtelse komma att inflyta, tillföras fonden liksom även de köpeskillingar, som kunde komma att erläggas för försålda lägenheter. Vidare har föreslagits att den byggnadshjälp, som skulle utgå till innehavare av bostadslägenheter, redovisades över fonden. Vid nyttjanderättens upphörande skulle nämligen lägenheterna i befintligt skick eller alltså med byggnader och övriga anläggningar tillfalla fonden. Jämväl den ersättning, som då kunde utgå till vederbörande rättsinnehavare, har ansetts böra gäldas av fondens medel. I samband med att staten tillhörig mark, som redovisades under domänfonden eller jordfonden, överfördes till lapplägenhetsfonden, borde enligt utredningsmannens mening värdet av domänfonden eller jordfonden nedskrivnas med markens bokförda eller uppskattade värde. De lägenheter, som redan upplåtits till lappar och som utredningsmannen ansett böra överföras till egnahemsorganens förvaltning, borde likaledes redovisas under lapplägenhetsfonden.

Utredningsmannen har förordat, att såsom kapitalökning för fonden skulle anvisas förenämnda tre belopp å 385,000, 25,000 och 20,000 kronor eller tillhoppa 430,000 kronor. Därjämte borde fonden för de löpande utgifternas bestridande tillsvidare tillföras ett belopp av 20,000 kronor i följd varav ett kapitalökningsanslag å 450,000 kronor skulle vara erforderligt.

Då de föreslagna åtgärderna för beredande av lägenheter åt lapparna i huvudsak hade samma karaktär som den allmänna statliga egnahemsverksamheten, skulle man enligt utredningsmannens förmenande väl kunna ifrågasätta, att nämnda anslag upptoges i riksstaten och anvisades att utgå av skattemedel. Utredningsmannen har emellertid hållit före, att utgifterna borde, liksom de jämlikt 1928 års kungörelse utgående byggnads- och odlingsbidragen, täckas av de medel, som fonderats för bekostande av olika statliga ingripanden till lapparnas fromma. De medel, vilka sålunda redan stode till förfogande, försloge väl att påläggas vidgade uppgifter. Ett särskilt skäl för att ifrågavarande speciella lappmedel toges i anspråk syntes utredningsmannen vara, att det här gällde att bereda lapparna förmåner, vilka ej oväsentligt överstege vad som för motsvarande ändamål tillerkänts andra medborgare. Vidare har erinrats om det finansiella läget och skattemedlens hårda anlitande för andra ändamål.

Efter att ha redogjort för de olika lappfondernas uppkomst och nuvarande ställning har utredningsmannen förordat, att nämnda kapitalökningsanslag skulle anvisas att i sin helhet utgå från jämtländska renbetesfjällens skogsfond, vilken som regel erhöle högst betydande årliga tillskott.

Enligt utredningsmannens förslag borde även för den förordade lånerörelsen inrättas en fond, benämnd inventarielånefonden för lappar. Såsom kapital för denna fond, borde tillsvidare ett belopp av 50,000 kronor anvisas, vilket även borde utgå ur skogsfonden.

Sedan verksamheten kommit i gång och jordbrukslägenheter upplåtits, borde såsom förut nämnts årligen anvisas medel ur skogsfonden för att ar-

rendatorerna skulle kunna genom egnahemsnämndernas försorg tilldelas för lägenheternas brukande erforderliga förnödenheter till ett värde av högst 150 kronor för varje lägenhet.

De understöd, som enligt förslaget skulle kunna tilldeles obemedlade eller mindre bemedlade lapska elever vid kurser å jordbruksgårdar samt vid lantmanna- och lantbruksskolor, ha ansetts böra utgå ur länens lappfonder. Av medel ur jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder borde därför ställas till förfogande för länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ett årligt belopp av respektive 700, 1,050 och 2,100 kronor.

Yttrandena.

Utredningsmannens förslag att särskilda åtgärder skola vidtagas för att underlätta för lappar, som nödgats lämna renskötseln, att erhålla lämpliga jordbruks- och bostadslägenheter å kronomark har i allmänhet vunnit anslutning i de avgivna yttrandena. Endast lantbruksstyrelsen har förklarat sig icke kunna biträda förslaget. Enligt styrelsens mening borde de lappar, som önskade bedriva jordbruk eller övergå till fast bosättning, icke komma i åtnjutande av andra förmåner i sådant avseende än som gällde för övriga svenska medborgare. I andra yttranden har framförts en del betänkligheter beträffande verksamhetens omfattning och de ifrågasatta kostnaderna. Statskontoret har sålunda ansett, att kolonisationsverksamheten borde bedrivas i mindre omfattning än vad utredningsmannen förordat och få karaktären av försöksverksamhet. Liknande synpunkter ha även framförts av domänstyrelsen och egnahemsstyrelsen. På vissa håll har kritik riktats även mot utredningsmannens förslag, att jordbrukslägenheterna skola få förvärvas med äganderätt av innehavarna. Statskontoret, domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län och lappfogden i Västerbottens län ha sålunda avstyrkt, att innehavarna tillerkändes rätt att få inlösa sina lägenheter. Länsstyrelsen i Västerbottens län har för sin del ifrågasatt lämpligheten av att det skulle ankomma på egnahemsnämnden att avgöra ärenden, där renskötselintresset finge anses vara det primära. Prövningen av dylika frågor borde enligt länsstyrelsens mening alltjämt handhas av vederbörande länsstyrelse. Även länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län ha uttalat, att länsstyrelsen borde tillerkännas större inflytande vid dessa frågor avgörande än vad förslaget förutsatte. Egnahemsstyrelsen, länsstyrelsen i Västerbottens län och egnahemsnämnden i detta län ha gjort gällande, att kostnaderna för jordbrukslägenheternas iordningställande på förslaget sätt knappast skulle kunna hållas inom den angivna kostnadsramen. Egnahemsstyrelsen och länsstyrelsen i Västerbottens län ha vidare funnit det vara lämpligare, att bostadslägenheterna — i stället för att bebyggas av vederbörande nyttjanderättshavare — försåges med erforderliga byggnader genom egnahemsnämndernas försorg och på det allmännas bekostnad

samt att innehavarna av dessa lägenheter därefter erlade viss årlig lega. Be-
träffande redovisningen av den mark, som komme att tagas i anspråk för
lappkolonisationen, ha statskontoret och riksräkenskapsverket ansett, att nå-
gon särskild fond icke behövde inrättas.

Av i yttrandena gjorda uttalanden av principiell innebörd
må här återgivas följande.

Statskontoret har uttalat bland annat:

Enligt såväl 1928 års kungörelse som det framlagda förslaget må jord-
brukslägenhet endast upplåtas åt den, som äger förutsättningar för drivande
av ett mindre jordbruk. Enligt förslaget skulle alltså frågan om yrkesvalet
alltjämt endast lösas för dem, som prövas äga nämnda förutsättningar, medan
övriga icke renskötande lappar för sin yrkesutbildning hänvisas till samma
ordning, som gäller för den övriga befolkningen. En dylik olikformig
behandling av lappar, vilkas ställning i fråga om renskötelsen är densamma,
synes mindre lycklig. Innan statskontoret uttalar sig angående förslagets
detaljer, får ämbetsverket därför framhålla, att det ur flera synpunkter hade
varit lämpligt, att frågan om alla icke renskötande lappars yrkesval upp-
tagits i ett sammanhang. Härigenom hade exempelvis den beräknade kost-
naden för lapparnas utbildning i eller överförande till även andra yrken kun-
nat jämföras sinsemellan och med de kostnader jordbrukskolonisationen
medför. Vidare hade totalbeloppet för det allmänna samtliga beräknade
kostnader för ifrågavarande lappars överförande till andra yrken kunnat an-
givas.

Med hänsyn till de höga kostnader kolonisationen skulle komma att för-
orsaka det allmänna, kan statskontoret ej tillstyrka, att verksamheten be-
drives i den utsträckning utredningsmannen föreslagit. Ämbetsverket anser
det även mindre välbetänt, att staten generellt förbinder sig till utgifter
för denna kolonisation, vilka ej äro begränsade och ännu ej torde kunna
fixeras. Då det vidare är att befara, att de gynnsamma villkor och höga
bidrag, som föreslagits för lapparna, komma att medföra krav på ökat
ekonomiskt stöd även från andra nybyggares sida, kan statskontoret ej till-
styrka utfärdandet av definitiv författning i ämnet. Därest en utökad kolo-
nisation anses nödvändig för att avlägsna de mest framträdande missförhål-
landena, förordar statskontoret en fortsatt försökskolonisation i likhet med
den, som bedrivs å hemmanen Kurravaara enligt 1939 års riksdags be-
slut.

Domänstyrelsen har framhållit bland annat följande:

Styrelsen anser det tveksamt, huruvida föreliggande förslag till lägenhets-
upplåtelser kan råda bot för de, helt visst svårlösta, missförhållanden, som
— åtminstone i vissa trakter — förefinnas i fråga om existensvillkoren för
lappar, som lämnat renskötelsen, och för de svårigheter, som väntas upp-
komma därigenom, att möjligheter till renskötelsns utvidgning för den till-
växande lappbefolkningen torde saknas. Upplåtelse av jordbrukslägenhet för-
utsättes enligt förslaget — och detta med rätta — endast böra ske till lapp,
som är känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet. Personer med
dessa egenskaper torde emellertid vara behövliga för renskötelsns bedrivande
och därjämte äga förutsättning att utanför renskötelsen skaffa sig utkomst
även på annat sätt än som jordbrukare. Problemets svårigheter synas sty-
relsen icke så mycket röra sig om personer, som äga sagda egenskaper, utan
fastmer om dem, som äro i saknad därav, och för dessa innebär förslaget
ingen tillfredsställande lösning. Lämpligheten av att till dem upplåta före-

slagna bostadslägenheter kan ifrågasättas. Styrelsen har härmed velat framhålla, att upplåtelse av de föreslagna jordbrukslägenheterna tillsvidare måhända icke kan beräknas ifrågakomma i någon större omfattning. Styrelsen anser därför, att man vid planläggning av lägenheterna bör framgå med stor försiktighet och i första hand upplåta sådana till ännu mindre antal än utredningsmannen förutsatt, varigenom de beräknade kostnaderna också kunna nedbringas.

Lantbruksstyrelsen har anfört:

Den ringa omfattning, lapparnas jordbruksverksamhet enligt gällande bestämmelser hittills fått, synes vara beroende på vissa mindre tillfredsställande erfarenheter om lapparnas förmåga att handhava jordbruk. Därest brukaren av en jordbrukslägenhet icke äger de personliga förutsättningarna för att framgångsrikt bedriva ett jordbruk, torde dylika erfarenheter ej heller i framtiden kunna undvikas. I så fall synes även den sociala omvårdnaden om lapparna lämpligen böra komma till uttryck på annat sätt.

Om lappar finna sig böra lämna det yrke, vartill de av klimatologiska och rasbiologiska skäl ackommoderats, hade enligt styrelsens mening i främsta rummet bort undersökas, i vad mån deras naturliga näringsfång kunnat ekonomiskt förbättras, innan förslag framlagts till åtgärder, som väsentligen torde vara och städse komma att bliva främmande för denna folkas. Styrelsen har sig bekant, att avsättningen av renskötselns produkter för närvarande icke är vidare rationellt ordnad. Om sålunda den väsentliga orsaken till renskötselns svårigheter är renprodukternas oekonomiska nyttiggörande, så innebär detta givetvis icke ett kriterium på att renskötseln bör övergivas. Snarare böra i stället anordningar träffas för att göra renskötseln lönsam för lapparna, som genom ekonomiskt-organisatoriska åtgärder från det allmännas sida böra kvarhållas vid sin näring, medan slaktning och produkternas försäljning såsom numera sker inom jordbrukets animalieproduktion bör överlätas åt härför sakkunnigt folk till ekonomisk fromma för lappfolket.

Lika viktig som den här berörda ekonomiska frågan är för lapparna är spörsmålet om lapparnas lämplighet som jordbrukare eller såsom bofast befolkning överhuvud taget. Lapparnas rasegenskaper torde knappast — i samma mening som gäller Sveriges övriga invånare — lämpa sig för bofasthet. Skulle möjlighet föreligga för lappbefolkningen att genom det allmännas försorg erhålla särskilda förmåner vid förvärv av jordbruk samt idigt som de verkliga orsakerna till renskötselns ekonomiska svårigheter lämnades obeaktade, skulle den risken uppstå, att lapparna successivt tvingades in i för dem onaturliga förhållanden, varigenom renskötseln med tiden skulle upphöra och de stora fjällvidderna därefter icke som hittills kunna utnyttjas.

Egnahemsstyrelsen har förklarat sig biträda förslaget om att särskilda åtgärder borde vidtagas för att underlätta för de lappar, som av en eller annan anledning icke längre kunde få sin försörjning av renskötsel, att övergå till jordbruksdrift. Staten borde enligt styrelsens mening på förmånliga villkor ställa jord till förfogande samt lämna bidrag och lån i lämpliga former till jordbrukets iordningställande och driftens igångsättande. Huru förmånliga villkoren härför än gjordes, ansåge styrelsen det vara att befara, att kolonisterna i många fall komme att få svårigheter med sina företag, på grund varav verksamheten tills vidare borde få anses vara av försökskaraktär.

Beträffande upplåtelseformen har *domänstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Inlösen av jordbrukslägenheter är enligt förslaget förknippad med så stränga — ehuru befogade — villkor, att frågan om inlösen endast i enstaka undantagsfall torde kunna uppstå. Med hänsyn till syftet med tillkomsten av dessa jordbrukslägenheter synes det också kunna ifrågasättas, huruvida kronan bör avhända sig äganderätten till desamma, då det torde vara svårt att under sådana förhållanden få dem bibehållna för avsett ändamål. Visserligen innebär förslaget, att kronan vid försäljning skall förbehålla sig återköpsrätt, men denna medför samtidigt, såsom utredningsmannen påpekat, vissa ekonomiska risker för kronan. Då härtill lägges, att fråga om inlösen enligt förslaget knappast kan vara för handen förrän mer än 20 år förlutit, under vilken tid på frågan inverkan förhållanden kunna vara väsentligt förändrade, finner styrelsen för sin del avgörande skäl tala för att frågan om inlösen helt uteslutes ur författningen. Skulle i enstaka fall förutsättningar uppstå för jordbrukslägenhets försäljning, läser hinder icke möta mot att sådan fråga göres till föremål för särskild prövning av statsmakterna. Medgives försäljning av lägenhet, som upplåtits från mark under domänstyrelsens förvaltning, bör domänfonden tillgodoföras så stor del av köpeskillingen, som motsvarar det värde, varmed området vid dess avskiljande ingått i domänfonden.

Lappfogden i Västerbottens län har ansett tillräckliga skäl icke förefinnas för att medgiva arrendatorerna rätt att inlösa sina lägenheter, i varje fall såvitt anginge å kronomark ovan odlingsgränsen utlagda lägenheter. Därest förslaget i denna del genomfördes, komme detta ofelbart att medföra, att övriga kategorier av lägenhetsinnehavare å kronomark framställde krav på att få lösa sina lägenheter. I en del fall skulle det måhända bliva svårt att tillbakavisa de framställda kraven. Det kunde därför befaras att inlösningsrätten skulle bliva till skada för det system av bestämmelser, som statsmakterna uppställt i syfte att i görligaste mån minska friktionen mellan renskötseln å ena sidan och jordbruksintressena å den andra.

Beträffande förslaget att *egnahemsorganen skola handha i fråvarande verksamhet* har *egnahemsnämnden i Norrbottens län* framhållit, att nämnden redan för närvarande vore så belastad med arbete, att den endast med svårighet kunde med disponibla arbetskrafter fullgöra de föreliggande uppgifterna. För att nämnden skulle kunna påtaga sig ytterligare uppgifter, ansåges det vara ofrånkomligt, att arbetskrafterna på lämpligt sätt förstärktes.

Överjägmästaren i Nedre Norrbottens distrikt har ansett, att bärande skäl ej förebragts för någon ändring beträffande upplåtelsemyndigheterna. Skulle egnahemsorganen övertaga bestyret med lägenheternas upplåtande, komme statsverket enligt överjägmästarens förmenande att försakas betydande och helt säkert onödiga dubbelkostnader för resor till en och samma lägenhet av såväl egnahemsorganen som skogspersonalen.

Domänstyrelsen har anfört bland annat följande.

Enligt förslaget skulle vederbörande lägenhetsinnehavare berättigas att å särskilt angiven eller anvisad kronomark erhålla nödigt virke för lägenhetens

behov. Vidare skulle upplåtelsen så vitt möjligt innefatta rätt att jaga och fiska inom visst bestämt område å närliggande kronomark, varjämte med upplåtelsen skulle kunna följa rätt till nödigt bete å anvisat område av kronans mark. Samtliga sålunda ifrågakommande rättigheter torde i flertalet fall komma att avse mark under domänstyrelsens förvaltning. Då prövningen av dessa rättigheters omfattning och bestämmandet av den kronomark, som därvid bör tagas i anspråk, lämpligast torde ske vid upplåtelseärendets handläggning i egnahemsnämnden, synes det styrelsen ofrånkomligt, att vederbörande överjägmästare vid sådan handläggning ingår som ledamot i nämnden.

Även *överjägmästaren i Skellefteå distrikt* har uttalat sig för att en representant för domänverket skulle ingå i egnahemsnämnden, då det vore fråga om tilldelning av virke till lägenheter, som upplåtits till lapparna.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har yttrat i huvudsak följande.

Då länsstyrelsens befattning med frågor rörande lappväsendet i allmänhet icke ifrågasatts skola undergå någon förändring, är att befara att konflikter kunna uppstå mellan vederbörande länsstyrelse och egnahemsnämnd, därest förslaget genomföres i oförändrat skick. Härtill kommer att egnahemsnämnderna torde sakna den insikt i fråga om lappväsendet, som är en nödvändig förutsättning för ett rätt bedömande av ifrågavarande spörsmål. Visserligen förutsätts att lappfogden skall ingå som ledamot i nämnden vid handläggning av frågor om upplåtelse och inlösen av lägenheter, men därigenom erhålles ingen garanti för att av honom framförda synpunkter bliva beaktade vid beslutens fattande.

Det bör därför tillkomma vederbörande länsstyrelse att pröva frågorna, huruvida upplåtelse av jordbrukslägenheter skulle föranleda att nödig arbetskraft komme att saknas inom renskötseln eller betesmarker lämnas outnyttjade eller om arrendatorn må jämsides med lägenhetens brukande driva renskötsel, liksom överhuvud taget alla ärenden, där renskötselintresset måste anses vara det primära. Jämväl prövningen av frågan om vederbörande sökandes lämplighet och kvalifikationer som arrendator synes böra ankomma på länsstyrelsen. Odlings- och byggnadsarbeten samt tillsynen över lägenheterna böra däremot ankomma på egnahemsnämnderna. Genom det skisserade förfarandet skulle lappfogdarnas inordnande i egnahemsnämnderna kunna undvikas. Mot förslaget i denna del kan för övrigt erinras, att ärendenas avgörande kan tänkas bliva avsevärt fördröjt genom lappfogdens deltagande i handläggningen, då denne en avsevärd del av året — särskilt under sommaren och hösten då de flesta sammanträdena med egnahemsnämnderna torde äga rum — vistas på resor i fjällbygden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit att frågan, huruvida arrendatorn av en jordbrukslägenhet finge jämsides med lägenhetens brukande driva renskötsel, borde prövas av länsstyrelsen, som hade ansvaret för och överblick över hela rennäringen inom länet.

Beträffande anskaffandet av erforderlig mark för ifrågavarande lägenheter har *domänstyrelsen* anfört, att redan uppodlad kronojord, som icke funnit brukare, i första hand borde tagas i anspråk.

Överjägmästaren i Nedre Norrbottens distrikt har framhållit, att i kustlandets skogssocknar, såsom exempelvis Edefors socken, funnes betydande arealer delvis uppodlad kolonatjord, som icke blivit utarrenderad och som där-

för borde ställas till förfogande för ändamålet. Det vore knappast förenligt med god hushållning att med dryga kostnader uppodla den tungbrukade lappmarksjorden medan åkerjord av tillfredsställande beskaffenhet i kustlandet lämnades åt sitt öde.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har för sin del ifrågasatt, huruvida det icke skulle ställa sig fördelaktigare att — i stället för att uppodla kronojord — inköpa i enskild ägo befintliga fastigheter inom fjälltrakterna och iordningställa dem på lämpligt sätt. Säljarna av dessa fastigheter borde lämpligen genom egnahemsorganens försorg kunna beredas möjlighet att inköpa jord, som redan stode till förfogande för egnahemsupplåtelse.

I fråga om rätt för arrendatorn av en jordbrukslägenhet att jämsides med lägenhetens brukande driva renskötsel har vid det i december 1940 hållna mötet i *Arvidsjaur av flertalet representanter för lappbyarna* uttalats, att arrendatorerna i allmänhet borde medgivas att syssla med renskötsel och att tillståndet härtill borde lämnas varje gång för en tid av 10 år.

Vidkommande jordbruksfastigheternas omfattning har *egnahemsnämnden i Jämtlands län* framhållit, att lägenheterna redan från början borde utläggas med så stor areal, att de ej i framtiden behövde kompletteras med tillskotts jord. Då upplåtelsen avsåge tillskapande av familj jordbruk, borde enligt nämndens förmenande arealen odlingsbar jord uppgå till minst 12—15 hektar.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har däremot med hänsyn till att de lappar, som kunde ifrågakomma såsom arrendatorer, i allmänhet icke vore fullgoda odlare, ansett det tvivelaktigt, om det odlingsprogram den föreslagna storleken av lägenheterna förutsatte vore genomförbart eller ens lämpligt.

Beträffande frågan, i vilken utsträckning jordbrukslägenheterna skola iordningställas genom egnahemsorganens försorg, har *egnahemsnämnden i Västerbottens län* anfört bland annat följande.

I de trakter, där lappkolonisationen huvudsakligen kommer att äga rum, är den naturliga växtligheten ofta mycket god. Genom tillförsel av växtnäringssämnen och eventuellt ytlig nedbrukning av dessa samt avledning av ytvatten, på sätt som sker vid anläggning av kulturbeten, kan markens avkastning ökas och vegetationen förbättras till kvaliteten. En röjning och ytbehandling av sådana marker leder även snabbare till resultat än fullständig odling och blir dessutom avsevärt billigare. Ett sådant tillvägagångssätt har av ålder praktiserats i fjälltrakterna och förtjänar alltjämt att uppmuntras. Enligt förslaget skola kolonaten omfatta 8—10 hektar odlad jord. Detta torde även vara behövt om all skörd skall tagas från den odlade jorden. Uppodlingen lär dock endast undantagsvis bliva så fullständig. Man skulle sannolikt både snabbare och säkrare uppnå tillräcklig foderproduktion för det behöfliga antalet djur, om en del av marken finge kultiveras på sätt ovan angivits. Utredningsmannen har föreslagit, att en del av den mark, som skall tillhandahållas kolonisten färdig vid tillträdet, skall utgöras av röjd ängsmark och beräknat kostnaden härför till 350 kronor per hektar. Kolonisten bör även själv, sedan han tillträtt fastigheten, fortsätta dessa åtgärder, varigenom arealen odlad mark avsevärt kunde inskränkas. Enligt egnahemsnämndens mening bör han

för detta ändamål åtnjuta bidrag ungefärligen enligt de grunder, som gälla för den av hushållningssällskapen handhavda bidragsverksamheten för kultivering av beten på ofullständiga jordbruk.

Egnahemsnämnden i Norrbottens län har förklarat sig icke vilja bestrida, att det i vissa fall kunde vara ändamålsenligt att jordbrukslägenheternas bebyggande och övriga iordningställande skedde på det allmännas bekostnad och i egnahemsorganens egen regi. Men å andra sidan skulle det ej sällan vara förenat med uppenbara fördelar, att vederbörande lägenhetsinnehavare — med den rådgivning och hjälp från nämndens sida, som kunde befinnas lämplig och erforderlig — själva bebyggde och iordningställde lägenheterna. Nämnden ansåge därför, att egnahemsorganen borde ha full frihet att för varje särskilt fall välja lämpligt förfaringssätt för bebyggandet och iordningställandet.

Domänstyrelsen har framhållit, att såväl ur jordbrukssynpunkt som med hänsyn till angelägenheten av att befria skogsmarken från betning borde hägnad betesmark anordnas å lägenheterna för det antal vinterfödda kreatur, som kunde påräknas under första upplåtelse tiden. Skogsbyte av får och framför allt getter har styrelsen ansett icke böra få medgivas vid lägenhetsupplåtelser i skogslandet.

Ur yttrandena i vad dessa beröra de av utredningsmannen framlagda kostnadsberäkningarna må här återgivas följande.

Statskontoret har ansett, att kostnaderna för kolonatens första iordningställande, som av utredningsmannen beräknats till i genomsnitt 11,000 kronor, skulle kunna avsevärt nedbringas. Genom koncentration av bebyggelsen skulle man enligt ämbetsverkets mening kunna vinna, att gemensam brunn och utfartsväg anordnades för flera lägenheter. Därjämte borde två eller tre kolonister under den första tiden kunna begagna sig av gemensam ladugård. Även efter dessa inskränkningar kvarstode dock kostnader, vilka avsevärt överstege de bidrag, som svenska kolonister eller kronotorpare kunde påräkna.

Egnahemsstyrelsen har däremot för sin del kommit till den uppfattningen, att kostnaderna för kolonatens iordningställande på föreslaget sätt knappast skulle kunna hållas inom den angivna kostnadsramen. Även det för bebyggandet av en bostadslägenhet föreslagna bidragsbeloppet av 2,000 kronor bar syntts styrelsen vara väl lågt. Enligt styrelsens mening skulle det mången gång vara lämpligare, att bostadslägenheterna i huvudsak bebyggdes av egnahemsnämnderna i stället för av innehavarna.

Egnahemsnämnden i Jämtlands län har funnit det erforderligt, att det ifrågasatta byggnadsbidraget vid bostadslägenheterna höjdes med 1,000 kronor till 3,000 kronor. Det av utredningsmannen föreslagna bidraget till odlingsarbeten å jordbrukslägenheterna — högst 900 kronor för hektar då fråga vore om odling av fastmarksjord och högst 450 kronor då företaget avsåge myrjord — har nämnden däremot ansett vara för högt. Enligt nämndens förmenande borde bidraget utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen

den 30 juni 1939 angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Egnahemsnämnden i Västerbottens län har uppskattat kostnaderna för bebyggandet av en jordbrukslägenhet till minst 10,000 kronor och för dess förseende med utfartsväg och brunn till i runt tal 1,500 kronor. Nämnden har därför ansett, att egnahemsorganen icke kunde iordningställa en dylik lägenhet för lägre kostnader än 14—15,000 kronor. De föreslagna maximibeloppen för det allmännas bidrag till de odlingsarbeten å lägenheterna, som det skulle ankomma å innehavarna att utföra, har nämnden däremot funnit kunna nedsättas till högst 750 kronor för hektar vid fastmarksodling och 300 kronor vid myrodling.

Beträffande övriga villkor, som böra förbindas med upplåtelsen av jordbrukslägenheterna, har *domänstyrelsen* framhållit, att skyldighet för arrendatorerna att erlægga arrende och skatter för lägenheterna borde inträda året efter det dessa genom det allmännas försorg blivit iordningställda på det sätt som föreslagits. Det vore nämligen rimligt, att det allmänna för de kostnader, som nedlades å lägenheternas iordningställande, och för de förhållandevis rundliga bidrag, som under odlingsarbetets fortskridande avsåges att utgå, krävde en viss motpresation, särskilt som det kunde förutsättas att tillfälle till arbetsförtjänster under tiden stode arrendatorerna till buds. Vidare har styrelsen ansett, att rätten för nyttjanderättshavarna att från kronomark erhålla virke i skogsvårdens intresse måste förknippas med det uttryckliga villkoret, att virket endast finge tagas efter utsyning eller anvisning av vederbörande. Betesrätt å kronans mark borde enligt styrelsens mening medgivas allenast för det fall, att hägnad betesmark icke lämpligen kunnat eller bort anordnas, och endast avse å lägenheten vinterfödda nötkreatur och hästar.

Vad angår frågan vilka medel, som skola tagas i anspråk för kolonisationens finansiering, har *statskontoret* tillstyrkt, att kostnaderna i enlighet med förslaget skulle gäldas av jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Ämbetsverket, vilket såom ovan nämnts förordat att kolonisationen till en början skulle få karaktären av försöksverksamhet, har däremot motsatt sig, att någon särskild fond skulle inrättas för redovisning av den mark, som toges i anspråk för ändamålet, så länge kolonisationen endast bedreves försöksvis. Såsom skäl härför har även framhållits, att inrättandet av en dylik fond ej borde ske separat utan i samband med reglering av samtliga lappfonder och jämtländska renbetesfjällens skogsfond, å vilken markvärden ej redovisades. Enligt ämbetsverkets mening borde ej heller någon särskild inventarielånefond bildas, utan de för anskaffande av nödiga inventarier erforderliga lånen borde utgå direkt ur respektive lappfonder.

Riksräkenskapsverket har anfört följande.

Det synes icke böra komma i fråga att nedskriiva statens i rikshuvudboken bokförda nettoförmögenhet med värdet å den mark, som avsättes från domänverkets fond respektive från jordfonden för att användas för ifrågavarande

kolonisationsverksamhet. Därest sådan mark i enlighet med utredningsmannens förslag överföres till en särskild fond, bör följaktligen denna fond givas karaktären av statlig kapitalfond och alltså erhålla eget konto i rikshuvudboken. Beträffande redovisningen å den nya fonden skulle enligt verdertagna normer bland annat behöva iakttagas, att de medel, som överfördes till fonden från jämtländska renbetesfjällens skogsfond, tillfördes fondens kapitalkonto endast till den del de avsåge kapitalutgifter men i övrigt gottskreves fondens vinst- och förlustkonto samt att de med angivna medel gjorda kapitalinvesteringarna i fonden med hänsyn till den bristande förräntningen omedelbart avskreves genom upptagande av motsvarande belopp å fondens skuldsida under ett för ändamålet uppfört avskrivningskonto.

Riksräkenskapsverket vill emellertid i betraktande av den föreslagna kolonisationsverksamhetens speciella karaktär samt jämförelsevis ringa omfattning för sin del förordade, att en enklare redovisningsform än den nu angivna kommer till användning. Redovisningen bör dock vara så anordnad, att värdet å den mark, som togs i anspråk för verksamheten, kommer att ingå i det i rikshuvudboken redovisade statskapitalet. Detta krav bör tillgodoses sålunda, att den mark, som enligt utredningsmannens förslag avsättes respektive inköpes för ifrågavarande ändamål och ställes under egnahemsstyrelsens förvaltning, föreskrives skola bokföras å domänfonden jämlikt de av 1939 års riksdag godkända grunderna för redovisning å domänfonden av vissa för speciella uppgifter disponerade egendomar m. m. Den årliga ersättning för markens upplåtelse, som enligt angivna grunder kan befinnas böra erläggas till domänverket, bör anvisas att utgå från det anslag för ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, som sedan budgetåret 1939/40 finnes uppfört under rikstatsens nionde huvudtitel.

Vid tillämpning av den av riksräkenskapsverket förordade redovisningsformen böra de medel, som av utredningsmannen förutsatts skola överföras från jämtländska renbetesfjällens skogsfond till den föreslagna lapplägenhetsfonden, i stället tillgodoföras en i egnahemsstyrelsens räkenskaper för ändamålet upplagd diversemedelstitel och de med medlen bestridda utgifterna direkt avföras å denna titel. Detta kommer att innebära, att kostnaderna för ifrågavarande lägenhetens iordningställande bli direkt avskrivna, vilket ansluter sig till vad som tillämpats beträffande liknande utgifter för de fastigheter, som redan äro upptagna till redovisning å domänfonden i enlighet med ovan berörda beslut av 1939 års riksdag. Arrendeavgifter för lägenheterna och andra medel, som komma att inflyta i anledning av arrendeupplåtelsena, böra också tillföras angivna diversemedelstitel. Skulle dessa inkomster visa sig komma att överstiga de löpande utgifterna med något mera betydande belopp, synes överskottet lämpligen böra överföras till förenämnda anslag för att användas till täckande av utgående ersättning till domänverket för upplåten mark. För den av utredningsmannen föreslagna utlåningsverksamheten, vilken synes vara avsedd att erhålla en synnerligen obetydlig omfattning, bör icke heller inrättas någon statlig kapitalfond. De medel, som anvisas för ändamålet från nämnda skogsfond, böra i stället överföras till en härför i egnahemsstyrelsens räkenskaper likaledes upplagd diversemedelstitel. Utestående lån böra emellertid redovisas såsom tillgångar i styrelsens räkenskaper.

Såsom framgår av det anförda har frågan om lappväsendets ordnande sedan länge stått på dagordningen. Ett flertal utredningar i ämnet ha under senare år verkställts. Ett av de problem, som på detta område mest

*Departements-
chefen.*

tränger till sin lösning, är frågan om ett rationellt ordnande av lapparnas bosättning. Av utredningarna framgår, att de begränsade betesmarkerna och den nomadiserande lappbefolkningens tillväxt nödvändiggöra en viss överflyttning från renskötsel till andra näringsfång. Även andra omständigheter torde tvinga en del lappar att lämna renskötseln och övergå till andra yrken. Ett flertal åtgärder i syfte att bistå lapparna vid övergången till fast bosättning ha redan vidtagits av statsmakterna. Anledningen till att dessa åtgärder icke haft åsyftat resultat synes, såsom utredningsmannen framhållit, huvudsakligen ha varit, att desamma icke varit tillräckligt omfattande för att lapparna skulle erhålla effektivt bistånd vid sin bosättning. Det torde vara nödvändigt att staten lämnar lapparna ett tillräckligt stöd i förevarande hänseende genom en förbättring och utbyggnad av de statliga stödåtgärderna. Det av utredningsmannen framlagda förslaget bygger i huvudsak på de hittills tillämpade grunderna i fråga om hjälpen åt lapparna och avser i främsta rummet en sådan ändring av dessa grunder, att effektiviteten av stödåtgärderna ökas. Förslaget, vilket biträtts i flertalet av de överdetsamma avgivna yttrandena, synes mig i stort sett kunna läggas till grund för den fortsatta verksamheten på förevarande område. I anslutning till vad statskontoret och domänstyrelsen anfört synes dock försiktigheten bjuda att verksamheten, i avbidan på att erfarenhet vinnes rörande dess verkningar, till en början bedrives försöksvis och i begränsad omfattning.

De av utredningsmannen uppställda fordringarna för att lapp skall kunna komma i åtnjutande av jordbruk eller bostadslägenhet synas lämpliga och torde böra lända till efterrättelse. I likhet med vad för närvarande tillämpas torde det vara mest ändamålsenligt att upplåtelseerna av jordbrukslägenheter ske på arrende. Arrendesystemet lämnar lapparna tillfälle att pröva sina krafter som självständiga jordbrukare utan att samtidigt tvinga dem att påtaga sig alltför tyngande skuldbördor. Med hänsyn till att verksamheten såsom jag förut anfört till en början bör få karaktären av försök, anser jag det knappast vara lämpligt att på sätt utredningsmannen ifrågasatt redan nu förbinda upplåtelsen med rätt för innehavarna att med äganderätt inlösa de brukade lägenheterna. Skulle i enstaka fall förutsättningar finnas för försäljning, torde frågan härom framdeles kunna göras till föremål för särskild prövning av statsmakterna. Arrendetiden synes lämpligen kunna bestämmas till tjugu år. Arrendatorn bör tillerkännas rätt att efter arrendeperiodens slut erhålla ny upplåtelse för lika lång tid på de villkor, som då kunna fastställas. Bostadslägenheterna böra liksom hittills upplåtas under nyttjanderätt såsom regel för innehavarens och hans hustrus livstid.

Vad angår frågan om anskaffande av mark för ifrågavarande verksamhet anser jag, att man såvitt möjligt i första hand bör taga i anspråk sådan uppodlad kronomark, som icke är utarrenderad. Därjämte torde man böra söka förvärva jordbruksfastigheter i enskild ägo inom lappmarkerna samt iordningställa dem för ändamålet. Detta förfaringssätt torde ställa sig billigare än att uppodla och bebygga lägenheter å kronomark. Emellertid torde man få räkna med att även i viss begränsad utsträckning iordningställa

kolonat å kronans ouppodlade marker. Vad utredningsmannen framhållit i fråga om lägenheternas förläggning torde därvid böra vinna beaktande.

I enlighet med vad utredningsmannen föreslagit böra jordbrukslägenheter-
na i regel givas sådan omfattning, att de kunna utgöra det huvudsakliga underlaget för innehavarnas utkomst. Lägenhet bör därför i allmänhet vara av den storlek att å densamma kan, sedan den blivit uppodlad, födas omkring 6 kor samt smådjur ävensom möjligen en häst. Endast om stadigvarande sysselsättning är att tillgå utom jordbruket eller om möjligheter finnas till huvudsaklig försörjning genom hemslöjd, pälsdjursuppfödning eller dylikt, böra stödjordbruk utläggas. Å ett sådant jordbruk torde böra kunna hållas minst 3 kor. Utredningsmannens förslag om att viss del av den till varje jordbrukslägenhet lagda marken skall vara iordningställd vid tillträdet samt att nödiga byggnader och övriga anläggningar skola vara färdigställda synes ändamålsenligt och lämpligt. Enligt min mening bör man emellertid överväga möjligheten av att, då flera lägenheter utläggas i närheten av varandra, kolonisterna till en början — innan full kreatursbesättning kan hållas — använda gemensamma ekonomibyggnader. Det torde även kunna ifrågasättas, huruvida icke de odlingsarbeten, som skola utföras genom kolonisationsorganens försorg, i varje fall då fråga är om lägenheter inom Jämtlands och Västerbottens län kunna i något större omfattning än utredningsmannen tänkt sig bedrivas såsom röjningsarbeten för framskapande av naturliga slåtterängar. I viss utsträckning synas de odlingsarbeten, som det skall ankomma å arrendatorn att utföra, knappast behöva bliva så fullständiga, som avses i förslaget, utan mera få karaktären av anläggningar för betesförbättring. Härigenom torde kunna vinnas, att kronans skogsmarker icke behöva besväras med betesrättigheter under så lång tid efter lägenheternas upplåtande som eljest skulle bliva fallet. Därest den av mig antydda koncentrationen av bebyggelsen iakttages och odlingsarbetena i större utsträckning avse ängsröjning, torde det vara möjligt att hålla utgifterna för jordbrukskolonats iordningställande inom den av utredningsmannen angivna kostnadsramen.

Jag ställer mig tveksam till lämpligheten av utredningsmannens förslag att arrendatorerna vid uppodling till åker av den till lägenheterna lagda odlingsmarken skola av allmänna medel kunna erhålla bidrag med upptill 75 procent av den beräknade kostnaden, dock högst 900 kronor då företaget avser fastmarksjord och högst 450 kronor då detsamma avser myrjord, allt räknat för hektar av den för nyodling avsedda arealen. Uppodlingen lär endast undantagsvis bliva så fullständig att bidrag av dylik storlek skulle vara motiverade. Enligt mitt förmenande böra bidragen kunna avse, förutom uppodling till åker av därför lämplig odlingsbar jord, följande slag av åtgärder, nämligen stenröjning å odlad jord, påförande av mineraljord på myrjord, befordrande av rationell beteskultur och fördjupning av avloppsdiken, samt utgå enligt de grunder, som angivas i kungörelsen den 30 juni 1939 angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Härvid vill jag erinra, att arrendatorerna enligt förslaget skola kunna komma

i åtnjutande av frihetsår under den tid — dock högst 15 år — odlingsarbetena skola bedrivas. I likhet med utredningsmannen anser jag, att planerna för odlingsarbetena och de för dessa undan för undan utgående bidragen böra angivas redan i upplåtelsekontrakten. Det för bebyggandet av en bostadslägenhet föreslagna maximibidraget å 2,000 kronor synes mig med hänsyn till nuvarande byggnadskostnader väl lågt. Jag vill därför förordna, att detsamma höjes med ytterligare 500 kronor till högst 2,500 kronor.

I likhet med utredningsmannen anser jag, att i upplåtelsekontrakten beträffande jordbrukslägenheterna böra intagas förbehåll om att vederbörande arrendator icke får jämsides med lägenhetens brukande på stadigvarande sätt driva renskötsel eller biträda däri, såvida icke särskilt tillstånd härtill lämnas. Dylikt tillstånd synes endast böra lämnas, om det framgår, att arrendatorn kan antagas äga förutsättning att på ett tillfredsställande sätt och i enlighet med bestämmelserna i kontraktet handha skötseln av jordbruket, oaktat han även sysslar med renskötsel. Då frågan huruvida tillstånd bör lämnas alltså närmast bör ses ur synpunkten av jordbrukets behov av arbetskraft, torde spørsmålet i enlighet med vad utredningsmannen föreslagit böra prövas av den myndighet, som handhar upplåtelseverksamheten. Tillstånd att jämsides med jordbruket driva renskötsel torde i regel icke böra lämnas för längre tid än fem år för varje gång.

De av utredningsmannen i övrigt föreslagna villkoren för upplåtelse av jordbruks- och bostadslägenheter torde i huvudsak kunna godtagas. Dock synes böra gälla, att lägenhetsinnehavarna skola erhålla behöfligt virke från kronans mark endast efter utsyning och erforderligt skogsfång till bränsle endast efter anvisning. Därjämte bör rätt till bete å kronomark upplåtas för de å lägenheterna vinterfödda hästarna och nötkreaturen för den händelse, att hägnad betesmark av tillräcklig storlek icke lämpligen kunnat anordnas. Ehuru de av mig nu förordade arrendevillkoren otvivelaktigt äro mycket fördelaktiga, synes det dock behöfligt i vissa fall att dessutom något stöd under arrendetiden lämnas arrendatorerna. Detta stöd torde i anslutning till utredningsmannens förslag böra få den formen, att vederbörande arrendator årligen må kunna tilldelas konstgödselmedel och andra för jordbruket erforderliga förnödenheter till ett värde av högst 150 kronor.

Såsom framgår av vad förut anförts skall enligt utredningsmannens förslag i samband med upplåtelse av en jordbrukslägenhet kunna utlämnas lån med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt, dock högst med 1,500 kronor. Då det understundom torde vara oundgängligen nödvändigt att nyttjanderättshavarna beredas möjlighet att erhålla dylika lån, kan jag biträda förslaget. De för lånets återbetalning ifrågasatta bestämmelserna ha icke givit anledning till annan erinran från min sida än att amorteringstiden synes böra förkortas, så att lånet som regel hinner återbetalas innan inventarierna äro förslitna. Lånet torde därför från och med femte kalenderåret efter det, då tillträdet av lägenheten ägt rum, böra återbetalas med minst en tiondel årligen.

Såsom utredningsmannen föreslagit bör den förordade verksamheten handhas av de statliga egnahemsorganen. Vederbörande lappfogde torde böra ingå såsom ledamot i egnahemsnämnden vid handläggning av ärenden rörande frågavarande kolonisation. Då lappfogden sålunda kommer att deltaga i ärendenas behandling i egnahemsnämnden, torde de i vissa yttranden uttalade farhågorna att renskötselintressena icke skulle vinna tillbörligt beaktande få anses obefogade. Såsom domänstyrelsen framhållit synes det även lämpligt, att överjägmästaren ingår såsom ledamot i egnahemsnämnden då fråga är om sådan upplåtelse, med vilken skall följa rätt för lägenhetsinnehavaren att erhålla skogsförnödenheter och bete samt att jaga och fiska å kronomark, som står under domänverkets förvaltning.

I samband med genomförande av den nu av mig förordade omläggningen av ifrågavarande verksamhet synes ändamålsenligt, att de enligt 1928 års kungörelse till lappar upplåtna lägenheterna liksom även de å renbetesfjällen upplåtna lappnybyggena ställas under egnahemsorganens förvaltning.

I överensstämmelse med utredningsmannen anser jag, att unga lappar, som icke kunna vinna sin bärning inom renskötseln, böra beredas större möjligheter än för närvarande att erhålla lantbruks- och lanthushållsundervisning. Förslaget att särskilda stipendier eller bidrag skola ställas till förfogande för att möjliggöra för obemedlade eller mindre bemedlade lappar att genomgå för bofasta avsedda ungdomsskolor finner jag därför värt att prövas. Mot den föreslagna storleken av bidragen har jag intet att invända, liksom ej heller mot förslaget att det skall ankomma å länsstyrelserna i de tre nordligaste länen att handha verksamheten med bidragens beviljande.

Såsom utredningsmannen föreslagit torde för gäldande av det allmännas kostnader för lägenheternas bebyggande och iordningställande i övrigt böra få tagas i anspråk erforderliga medel från jämtländska renbetesfjällens skogsfond. De disponibla tillgångarna i fonden torde för närvarande uppgå till i runt tal 1,300,000 kronor. För nämnda verksamhet har utredningsmannen ansett ett belopp av 450,000 kronor behövt för de närmaste fem åren. Någon anledning att göra ändring i detta belopp på grund av de av mig förordade jämkningarna i bidragsbeloppen för odlingsarbeten å jordbrukslägenheterna och byggnadsarbeten å bostadslägenheterna torde icke föreligga. För låneverksamheten bör i enlighet med förslaget ett belopp av 50,000 kronor anvisas. Även detta belopp synes böra utgå ur nämnda skogsfond.

Den mark, som kommer att avsättas för ifrågavarande ändamål och ställas under egnahemsstyrelsens förvaltning, bör såsom riksräkenskapsverket förordat bokföras å domänfonden tillsammans med vissa för speciella uppgifter disponerade egendomar m. m. Den årliga ersättning för markens upplåtelse, som enligt angivna grunder kan befinnas böra erläggas till domänverket och som under nästa budgetår icke torde komma att uppgå till något större belopp, bör utgå från det anslag för ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, som sedan budgetåret 1939/40 finnes uppfört under riksstatsens nionde huvudtitel. Det belopp å 450,000 kronor, som enligt vad jag tillstyrkt bör tagas i anspråk av jämtländska renbetesfjällens skogsfond,

torde böra tillgodoföras en i egnahemsstyrelsens räkenskaper för ändamålet upplagd diversemedelstitel och de med medlen bestridda utgifterna direkt avföras å denna titel. Detta kommer att medföra, att det allmännas kostnader för de ifrågavarande lägenheternas iordningställande bliva direkt avskrivna. Nu angivna förfarande ansluter sig till vad som tillämpats beträffande liknande utgifter för de fastigheter, som redan äro upptagna till redovisning å domänfonden i enlighet med förut berörda beslut av 1939 års riksdag. Å andra sidan böra såväl arrendeavgifter för lägenheterna som andra medel, vilka komma att inflyta i anledning av arrendeupplåtelse, tillföras angivna diversemedelstitel. Skulle dessa inkomster komma att överstiga de löpande utgifterna med något mera betydande belopp, bör överskottet lämpligen överföras till förenämnda anslag för att användas till täckande av utgående ersättning till domänverket för upplåten mark. Det belopp å 50,000 kronor, som jag ansett böra anvisas från nämnda skogsfond för den föreslagna utlåningsverksamheten, torde böra överföras till en i egnahemsstyrelsens räkenskaper likaledes upplagd diversemedelstitel. Utestående lån böra redovisas såsom tillgångar i styrelsens räkenskaper.

Sedan upplåtelse av jordbrukslägenheter skett, böra årligen ur skogsfonden anvisas de medel, som erfordras för att arrendator må genom egnahemsnämnds försorg kunna tilldelas konstgödselmedel och andra för jordbruket erforderliga förnödenheter till ett värde av högst 150 kronor för år.

De understöd, som enligt vad jag i det föregående tillstyrkt skola kunna tilldelas obemedlade eller mindre bemedlade lapska elever vid kurser å jordbruksgårdar samt vid lantmanna- och lanthushållsskolor, böra gäldas från respektive läns lappfond och utdelas av länsstyrelserna.

Därest riksdagen bifaller vad jag sålunda förordat, torde det sedermera få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga författningsbestämmelser i ämnet ävensom övriga föreskrifter, som må finnas påkallade.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anfört inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län å kronan tillhörig eller för ändamålet förvärvat mark avsätta områden för upplåtelse under nyttjanderätt av jordbrukslägenheter och bostadslägenheter till lappar,

dels medgiva att av de å jämtländska renbetesfjällens skogsfond redovisade medlen må tagas i anspråk ett belopp av 500,000 kronor för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut angivit disponeras för den föreslagna kolonisationsverksamheten,

dels ock godkänna de förslag i övrigt, som av mig i det föregående tillstyrkts.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.